

ПАЭЗІЯ X НАРОДАУ X СВЕТУ

ГАБРЫЭЛА МІСТРАЛЬ

ВЕТРАЛІСТ

ПАЭЗІЯ X НАРОДАЎ X СВЕТУ

ГАБРЫЁЛА МІСТРАЛЬ

ВЕТРАЛІСТ

ЛІРЫКА

*Пераклаў з іспанскай
Рыгор Барадулін*

МІНСК
«МАСТАЦКАЯ ЛІТАРАТУРА»
1984

И(Чил)
М 65

Перакладзена з выдання:
Mistral G. Poesías.— La Habana, Editorial Casa
de las Américas, 1967.— 280 p.

Укладанне, заўвагі і рэдакцыя перакладаў
Карласа Шэрмана

М $\frac{4703000000-158}{М 302(05)-84}$ 173—84

© Выдавецтва «Мастацкая
літаратура», 1984.

МАЦІ МОВЫ

Спачатку была маладзенькая вясковая настаўніца — станістая і смуглая, як індыйка-кечуа, светлавалосая, як басконка, з зялёнымі задуменымі вачыма: кажуць, яна ледзь стрымлівала незразумелую сілу ў вачах, і звалі чылійскую метыску — Люсіла Гадой Алькаяга. Магчыма, і тады яна ўжо не была Люсіла, старанна прымервала чужы стан, чужое аблічча звычайнай дзяўчыны, каб жыць да скону ў вёсцы, закахана і мець дзяцей ад добрага, звычайнага чалавека.

Пад той час — ішоў 1905 год — ёй загадалі штодня хадзіць па школьную пошту на станцыю, а станцыя, як ва ўсіх маленькіх населішчах свету, была эпіцэнтрам мясцовага грамадскага жыцця: там чакалі адзінага цягніка, які прышыняўся на імгненне, праводзілі вачыма «хуткі» з мільгаценнем блакітных фіраначак і абрысамі тых шчаслівых, каму пашанцуе пабачыць нешта яшчэ, там прагульвалася моладзь на шпачыры, пакуль сталыя людзі абменьваліся інфармацыяй, там сустракаліся, там знаёміліся. І яна пазнаёмілася, пакахала. Юнак — Рамел'ё Урэта — быў прыгожы і ўдачлівы, нібыта любіў яе. Мабыць, ён уяўляў, што далейшае жыццё — мулкае, нармальнае рэчышча сям'і — спакой парушыць хіба што плач немаўляткі, але зялёныя вочы бянтэжылі душу заўсёды, замест весялосці, любоўнага захаплення ён часцей адчуваў невытлумачальную трывогу. Праз нейкі час

Рамел'ё пачаў сустракацца і з другой дзяўчынай, «багатай», і крыху лазней абвясціў заручыны з ёю. Іншая натура рана ці позна адолела б горкую, хоць і нярэдкую, на жаль, бяду, але Люсіла не магла, яе сэрца не прымала здрады. Напярэдадні выселля хлопца паклаў на сябе рукі. Не пакінуў ані слова тлумачэння. Толькі картачку знайшлі ў кішэні — картачку смуглявай дзяўчыны з зялёнымі вачыма...

Дагэтуль можна гаварыць пра лёс Люсілы Гадай Алькаяга ў звычайных жыццёвых вымярэннях, бо тады знікла яна назаўжды і трагічна нарадзілася Габрыэла Містраль. Знікла дзяўчо, выспелае дзеля любові, і нарадзілася маці мовы лацінаамерыканскай, мовы, якой чакалі народы ад Вогненнай Зямлі да паўночнай мексіканскай мяжы. Тагачасная іспанамоўная паэзія ўжывала традыцыйную для Іспаніі сімволіку, таму і ўспрымалася ў Лацінскай Амерыцы як — з чужых плячэй; старамодна ўзвышанае кастыльскае слова не мела патрэбнай важкасці, і гэтакая паэзія, адасобленая ад рэальнага жыцця, не кранала нікога, акрамя снобаў. А голас Габрыэлы Містраль увабраў старажытны гул, лямант плямёнаў, знішчаных іспанскімі прыхаднямі, набыў трагічнасць неажыццёленага мацярынства, няздзейсненага жаночага жыцця, голас вярнуў словам рэальную вагу ўсяго існага, рэчы і з'явы прыроды адрадзіліся і нанова атрымалі імя і душу. Паэзія — за рэдкімі, больш-менш удалымі выключэннямі — прыняла медытатыўна-рамантычную, узнёслую позу, а Габрыэла Містраль, магчыма і таму, што людзі, якія нараджаюцца і жывуць у сялібах ля падножжа высачэзных Андаў, больш востра адчуваюць веліч прыроды і імгненнасць чалавечага быцця, голасам гулкім, але ціхім, натуральна засяроджаным, абудзіла неверагодную язычніцкую адухоўленасць роднай прыроды. Недастаткова любіць радзіму — трэба яе зразумець. Недастаткова насіць яе ў сэрцы —

трэба аддаваць ёй сэрца, усё жыццё. У гэтым бачыцца і актыўная, сацыяльная жыватворная пазіцыя Габрыэлы Містраль.

Яе займала адна тэма, кароткая, як жыццё, і неабсяжная, як смерць: любоў. Любоў да беднай, рана аўдавалай маці, якая сканала ў яе на руках, любоў да мілага чалавека, які не пазнаў яе, любоў да сына, якога ніколі не нарадзіла, любоў да бога, з якім горка спрачалася, любоў да людзей, якія пячаста яе разумелі... Кожным радком яна нібыта гукала: «Людзі добрыя, азірніцеся! Нездзе побач з вамі родная маці, якая скоро знікне назаўсёды, побач — любы друг жыцця, сын, дачка, травінка, рачулка, вадаспады і горы, і вы ж самі скоро іх пакінеце! Азірніцеся, людзі добрыя!» Таму ціхае, важнае слова Габрыэлы Містраль крапае душу, і мы адчуваем пах і колер, адчуваем самую сутнасць слова.

За першыя тры вершы («Санеты аб смерці», 1914) яна стала лаўрэатам Нацыянальнай — вельмі прэстыжнай — прэміі Чылі, на якую прэтэндавалі відомыя паэты краіны. Дарэчы, на заключным урачыстым вечары конкурсу Габрыэла Містраль не змагла прачытаць сваіх чароўных вершаў, бо мела адну-адзіную просенькую сукенку, якая не пасавала да цырыманіяльнай раскошы, таму слухала чужое выкананне «Санетаў аб смерці» з галёркі сталічнай залы, і вельмі натрэбныя ёй першыя ў жыцці воплескі яна атрымала інкогніта, апусціўшы павекі, каб не выдаць сябе злёным святлом вільготных, надта праўдзівых вачэй.

Люсілу Гадой Алькаяга — настаўніцу заўсёды пасылалі на працу ў самыя глухія куткі краіны, начальству не падабалася, што яна смела карысталася педагогічнымі думкамі прагрэсіўнай арыентацыі і на вечарах вучыла сялян бясплатна. Калі літаратурнае імя Габрыэлы Містраль унэўнена прагучала за межамі Чылі, тады і кіраўнікі асветы прызналі яе педагогіч-

ны талент: адразу перавялі яе ў гарадок Пунта Арэнас, а потым яна атрымала пасаду дырэктара пасялковай школы ў Тамука, на поўдні Чылі, дзе вучыўся сарамлівы і засяроджаны хлопчык Рыкарда Рэйес. Пазней увесь свет загаворыць пра гэтага хлопчыка, ён увайдзе ў гісторыю паэзіі, і імя яго будзе Пабла Нэруда. Яшчэ пазней, на схіле жыцця, у сваіх мемуарах ён прыгадае сустрэчы з ёю, калі чамусьці пасля кароткага погляду апускаў вочы (у тых вачах сапраўды можна было патануць!), а яна сумна ўсміхалася, працягваючы яму чарговы падарунак,— набытую невядома як і за што ў хранічным безграшоўі добрую кнігу, якую сама толькі што прачытала, адкрываючы свет Льва Талстога, Дастаеўскага, Чэхава. Сапраўды, якую нязгасную сілу набыла светлая дабрыня Габрыэлы Містраль!.. «Святасць жыцця пачынаецца з мацярынства»,— скажа яна пазней, нібыта жадаючы апраўдаць учынкi нерастрачанай жаночай душы.

Цяжка паверыць, але сусветна вядомая паэтка надрукавала за ўсё жыццё (1889—1957) толькі чатыры не надта вялікія кнігі: «Адчай» (1922), «Пяшчота» (1924), «Лёсасека» (1938) і «Вінарня» (1954), прытым за першыя тры атрымала — упершыню ў Лацінскай Амерыцы — Нобелеўскую прэмію (1945). Толькі чатыры кніжкі! Дадам, што з пункту погляду так званай прозы жыцця або прасцей — у сэнсе заробку, каб пракарміцца, дык толькі тры, бо ўвесь ганарар за кнігу «Лёсасека» Габрыэла Містраль перадала ў фонд дапамогі басконскім дзецям, якія асірацелі ў час Грамадзянскай вайны ў Іспаніі.

Яна доўгія гады пакутавала ад жудаснага болю ў галаве і неадчэпнай бяссонніцы, ад памяці, якая нібыта захавала толькі гора. Ствараючы духоўную геаграфію і паэтычна матэрыялізаваную культуру прыроды, ствараючы новы свет лацінаамерыканскай мовы, яна не магла пісаць прафесійна ў сённяшнім разуменні

слова,— трэба было шмат павандраваць і нанова перажыць каштоўнасць кожнай кроплі дажджу ці расы з уласнага звону душы: адзіная яе тэма — любоў, але цаною пажыццёвай самоты.

Павандраваць давялося. У 20-х літаратурна застойных гадах у Чылі, як і ў іншых краінах мацерыка, існавала традыцыя: паэты павінны былі ўведаць маці-Еўропу (інакш — хіба гэта паэт?), і тым, хто неяк праявіўся ці вылучыўся ў паэзіі, дапамагалі ўладкавацца на дробнай немудрагелістай консульскай пасадзе, каб неяк мінімальна забяспечыць хлеб на чужыне, а заадно лічыцца высакароднымі мецэнатамі. Такім чынам, з 1924 года пасля выхаду другой кніжкі ёй даравалі магчымасць працаваць у чылійскіх консульствах, і яна пабывала ў Італіі, Іспаніі, Партугаліі, а потым у Бразіліі і Злучаных Штатах Амерыкі. Ездзіла па краінах сваёй Амерыкі, Лацінскай, і кожная знаходка немінуца абарочвалася ў страту, бо яе зноў чакалі старыя цяжкі і колавяя параходы, камяністыя дарогі і самота, як камень. Мусіць, адна справа зірнуць на тое, што заўсёды побач, а іншая — глядзець тое, чаго болей ніколі не ўбачыш. Абвастраецца зрок. Слова прыходзіць.

Габрыэла Містраль служыла скрупулёзна і непрыкметна, але, выконваючы свае абавязкі, як ні дзіўна, яна заўсёды заставалася незалежнай. Чылійскі дыктатар Гансалес Відэла наладзіў ганенні на Пабла Нэруду, нават пазбавіў яго грамадзянства, а Габрыэла Містраль, якая тады працавала консулам у маленькім гарадку Рапала (Італія), прытуліла апальнага паэта ў сябе, а на пратэст пасла, якому яна падначальвалася, адказала рашучай тэлеграмай: «Прымаю і заўсёды прыму любога чылійца, які пастукае ў мае дзверы, асабліва калі гэта мой стары сябар і выдатны сабрат Нэруда». У самым разгары халоднай вайны (1950) яна напісала выкрывальны артыкул, у якім гнеўна абві-

павачвала тых, хто ўспрымаў мір як «выклітае слова» (гэтак яна назвала артыкул). Паэтка ўдзельнічала ў міжнародным жаночым руху, падтрымлівала сваім важкім подпісам усе адозвы за мір, хоць жыла тады ў ЗША і нават працавала консулам. Як Гарсія Лорка, была беспартыйная, але далёка не апалітычная Габрыэла Містраль.

Нельга ды і непатрэбна дэкламаваць яе вершы ўголас, эстрадна, і ў гэтым бачыцца заканамерная выпадковасць: паэтава слова абыходзіцца без вонкавых сродкаў экспрэсіі, бо паэтава слова — аголеная душа (і не рабіце, калі ласка, скідкі на метафарычнасць), таму калі гучыць ціха, камерна, кожнае яе слова ўзрываецца і ўзрывае нас. У бессмяротным фондзе сусветнай паэзіі няшмат жаночых імёнаў; адна з прычын, магчыма, тоіцца ў тым, што лепшыя паэткі рэдка пішуць слова нават пра мацярынства, якое было б не толькі жаночым словам. Габрыэла Містраль — выключэнне. Мабыць, цаной асабістай трагедыі, але на глебе геніяльнасці.

Самая жорсткая і пакутлівая хвароба стагоддзя знайшла яе на чужыне, недалёка ад Нью-Йорка, аднак, пасля смерці, як яна жадала, яе павезлі на радзіму. На могілках Сант'яга сабраліся члены ўрада, замежныя дыпламаты, генералітэт. Прагучалі завучаныя, тужліва-паэтычныя прамовы, ціхенька шапталіся бабулькі, а побач, моўчкі, стаяў былы вучань, сусветна вядомы чылійскі паэт Пабла Нэруда, якому толькі што вярнулі грамадзянства. Моўчкі таму, што не далі слова. Баяліся нават развітальнай праўды.

«Ты прыйшла да нас, Габрыэла, любая дачка чылійскіх траў, берагавых скал, велізарнага ветру,— пісаў Пабла Нэруда той поччу.— І мы сустрэлі цябе. Ніхто не забудзе тваіх вершаў, тваіх гімнаў калючаму кустоўю і снягам Чылі. Ты — чылійка. Ты належыш народу. Ніхто не забудзе тваіх радкоў пра баса-

ногую дзятву. Ніхто не забудзе твайго «Выклятага слова». Ты заўсёды абараняла мір. За гэта і за ўсё мы любім цябе. Ты вярнулася, Габрыэла, да пажоўклых траў, да калючага кустоўя тваёй радзімы Чылі. І мне належыць сустракаць цябе добрым словам — праўдзівым, квітнеючым і суровым, сугучным тваёй велічы і нашаму непарушнаму сяброўству. Брама з каменя і вясковай квецені расчынілася табе пасустрач. І няма нічога мілей майму сэрцу за тваю ўсмешку, якая зліваецца са свяшчэннай зямлёй. Мне выпала доля раздзяліць з табою тую сутнасць і тую праўду, якія знойдуць павагу, дзякуючы нашаму голасу і нашым справам. Няхай спачывае тваё цудоўнае сэрца, няхай яно жыве, змагаецца, творыць і спявае на зямлі нашай радзімы, адзеленай ад свету Андамі і акіянам. Я цалую твой высакародны лоб і схіляюся перад тваёй неабсяжнай паэзіяй...»

Калі ахопліваеш позіркам гісторыю лацінаамерыканскай паэзіі, бачыцца дакладны і безумоўны водападзел, і мы гаворым пра паэзію да ці пасля Габрыэлы Містраль. Нават вялікі нікарагуанец Рубен Дарыа, пачынальнік рамантызму і наватар у галіне верша-складання, чалавек з абсалютным індзейскім сыхам, прызнаў з'яву новай мовы, адчуў новае, настолькі матэрыяльнае слова, што ўспрымалася не як слова ў сэнсе адзінкі сумоўя, а як яго імгненна адчувальны правобраз. Паэзія такога творцы як Пабла Нэруда проста не ўяўляецца без Габрыэлы Містраль: гэта вельмі арганічны працяг, і крок ад вялікай настаўніцы да вялікага вучня можна лічыць крокам ад матэрыяльнага ўсведамлення мацерыка да гістарычнага ўсведамлення яго лёсу: «Усеагульная песня» Пабла Нэруды створана на мове Габрыэлы Містраль. Сёння і чытачы, і значныя паэты Лацінскай Амерыкі кажуць пра яе: «маці наша Габрыэла», «маці мовы»...

Аднойчы Габрыэла ўстала раніцай, паснедала і

паспяшалася да пісьмовага стала, застаўленага жывымі вырабамі з белаі гліны, дрэва, лазы. Яна глянула на дзверы і падумала: «Калі хто прыйдзе, можа спудзіць радкі. Думка прайшла неяк паблізу, не зачпіла яе. Габрыэла ўзяла драўляную ручку, якую колісь выказаў ёй стары з роднай даліны Элькі, і вывела на чыстым аркушы «Ветраліст». На імгненне замерла, потым парывіста, шчыра дадала зноску: «Дакладней, прыгоды. Мае прыгоды з Паэзіяй...»

А ветраліст — народная назва расліны флор-дэль-айра (*Urophyllum pinnatum*). Мабыць, як усе жывародныя расліны на свеце, ветраліст мае мянушку — «дрэва Гётэ». Можна адарваць ласкава зялёны сэрцападобны лісцік і навесіць яго на нітачку за акном — назаўтра, крыху агорнутае лісцікам, — ад жыццёвых вятроў? — знойдзеце дзіцяня. Загадкавы чуд прыроды. Як паэзія Габрыэлы Містраль.

Карлас Шэрман

З кнігі
«АДЧАЙ»
(1922)

ПАКУТА

Ужо дваццаць год, як працяў маё цела
кінжалам жахліва
вялікі верш і сядзіць у ім, востры,
з грабнямі прыліву.

Яго вялікасць цела ад стомы ные,
бо прыняло з накорай.
Як спываць вусны гэтыя могуць, што часта
ашуквала гора?

Аслаблыя словы людскія не грэюць
крананнем патайным
яго языкатага полымя ціхім
яго трапятаннем.

Крыві маёй згусткамі корміцца верш мой,
як сын адзіны,
дзе сын яшчэ ёсць, каб крыві столькі выпіў
з грудзей жанчыны.

Жахлівы дар! Мой апёк незагойны,
мой лямант няўчуты!
Хай той, хто працяў маё цела кінжалам,
адпусціць пакуты!

КРОПЛЯ ЖОЎЦІ

Лепш не спявай: ліпуча
да языка прыстане
той спеў, што мусіш ты аддаць расстанню.

Лепш не цалуй: застыне
праклёнам звар'яцелым
твой пацалунак, не пачуты целам.

Маліся, слодыч у мальбе, ды ведай,
не вымавіць язык твой бедны ў змане:
і «Ойча наш» табе ж на ўратаванне.

І смерць не клікай, як сваё збавенне,
бо ў плоці тваёй белай балючэйшы
жывы шматок не знікне і ў імгненне
адчуе камень, што цябе датыпіць,
і чарвяка, што валасы дачэша.

СУМНЫ БОГ

Гляджу на прысады, што восень нявечыць,
у старасці жоўтай глыбеюць таполі.
Твар бога шукаю і па-чалавечы
шчаку яго раптам адчула да болю.

І ў вечары пльўным, як нітка рыдання,
дзе неба таполяў яшчэ залачае,
Бог восені, Бог з незабытнасці даўняй
гатовы самотай дзяліцца ў адчаі.

Няма болей, думаю, Тога страшнаго,
якога ўслаўляў шал вар'яцкі высокі,
ў майго не скунога на раницы Бога
абвяла рука і стаміліся шчокі.

У сэрцы яго чуе шэпты таполі
вышэйшага смутку хмурына чужая,
глядзіць ён — і зірк, як сляза без патолі,
зірк вяне — і я галаву абніжаю.

Малітву пакутнаму гэтаму богу
рыхтую, ды ўзняцца вышэй немагчыма:
«Твой воблік сачу, не прашу анічога,
ты, Ойча, вялікі, але ты ранімы».

ВОЛЯ БОГАВА

I

Зямля мне мачахай стане,
калі душа твая здрадзе
душу маю выдасць, воды
ў сутарзе, гора ва ўладзе.
Прыгожа свет адбываўся
у кожным нашым паглядзе.
Ля глогу мы засталіся
ля дзікіх кустоў са страхам,
і нас працяло каханне,
як глог той, калючым пахам.

Як здрадзіш, зямля народзіць
змей; раздзіраю калені,
што сын не кране ніколі,
ненароджаны мой маленькі.
У сэрцы Хрыстос заходзіць,
і каля майго парога
руку, што просіць, ламае
і ветрам гоніць нябогу!

II

Як другую пацалуеш,
рэха ўспудзіць слых суровы,
бо майго чакання гроты
мне твае вяртаюць словы.

Я іду, і пыл дарожны
ступнямі тваімі пахне,
след абнюхваю твой кожны,
як аленіха, ў гарах я.

Тую мне, што пакахаеш,
над страхой акрэляць хмары,
цалаваць ідзі, як злодзей,
з-пад зямлі пракрадзецца марна;
толькі твар яе падымеш,
знойдзеш выплаканы твар мой.

III

Бог не хоча, каб свяціла
сонца, дзе ты з іншым ценем,
каб ты піў, калі паныла
не дрыжу ў тваёй вадзе я,
недзе спаў, калі астыла
кос маіх гняздо нудзее.

IV

Хоць імхамі адыходзіш,
топчаеш мне душу падкута;
за табою ў горы, доле
смаглы голад пойдзе люта,
ран маіх заход крывавы
зоймецца паўсюль пакутна.

Голас языка твайго я
аж дасюль цаджу дакорна,
як расолу прысмак даўкі,
я ў тваё ўпілася горла;
зненавідзіш, пажадаеш —
ты мяне паклічаш горна!

IV

А памрэш, як чоўнік будзе
у цябе рука, каб потым,
дзесяць год счакаўшы, слёзы
пад зямлёй прыняць употай,
каб пачуць, як здрыганецца
плоць мая, аж покуль косці
не рассыплюцца мае ўсе
над чалом тваёй міласці.

СОРАМ

Калі глядзіш, прыгожаю раблюся,
нібы трава, кранутая расою,
і чараты ў сваёй высокай скрусе
не пазнаюць, калі іду з ракою.

Мне сорам за мае ў маркоце губы,
за хрыплы голас, грубыя калені.
Як ты знайшоў мяне, адчула згубу,
сваё крануўшы цела ў задуменні.

Ты каменя не ўгледзеў пры дарозе
галеішага на досвіткавым лядзе,
чым гэтая жанчына, што ў знямозе
падняў, бо песня чулася ў паглядзе.

Я змоўчу, каб вандроўнікі даліны
пра шчасце не дазналіся ніколі,
не пакажуся — свеціцца нявінна
мой грубы лоб, дрыжыць рука міжволі.

Поч надышла, раса траву шукае;
глядзі даўжэй, кажы ў ласкавым суме,
а заўтра ўжо з ракою пойдзе тая,
што ты сягоння цалаваў, красуня.

К Р А Я В І Д Ы П А Т А Г О Н І І

ІІ. МЁРТВАЕ ДРЭВА

Дрэва сярод даліны
шле праклёны глухія,
пабялелае, збалелае дрэва,
праз сукі нежывыя,
стаўшы маім адчаем,
вецер праходзіць і вые.

Лес згарэў, а ягонай зданню
на абразу дрэва ўцалела,
полымя бок абпякло — каханне
так у душы маёй засмылела.
Мох барвяны таймуе раны,
як радок скрывянелы.

Тыя, хто ў верасні вогнеліста
дрэва гірляндаю заручалі,
палі. А карані пакутна,
сасватанья начамі,
іх шукаюць, абмацваючы траву
ў чалавечым адчаі.

Срэбра жалобы яму ў даліну
прыносяць поўні ўтрапёна,
каб гаркату змерыць магло,
доўжыць скрухаю цень ягоны.
А яно на ўвесь краявід адно
вандроўнікам шле праклёны.

III. ТРЫ ДРЭВЫ

Тры дрэвы, ўпаўшы ля сцежкі,
ляжаць засталіся ў пыле.
Забыўся на іх лесаруб, і яны
гамоняць, тулячыся, як сляпыя.

У раны ствалоў на заходзе
кроў сонца льецца жывая,
і вецер адносіць потых,
што з іхніх ускрытых бакоў сцякае.

Адно, кривое, цягне руку
вялізную з лісцем болю
другому, і раны іхнія, як
два вокі, напоўненыя мальбою.

Забыўся на іх лесаруб. Адна
я з імі на ноч застануся,
у сэрцы прыму жывіцу,
агнём яе апякуся.
І знойдзе нас дзень пануры
ў жалобным павале ў скрусе.

З кнігі
«ПЯШЧОТА»
(1924)

ЗНАХОДКА

А малое тое
я знайшла на полі:
а яно сядзела
ў цішыні ў прыполе.

Гронку я шукала,
спелую, як вечар,
а рука напала
на пчаку малечы...

Я заснуць баюся —
вінаграднік звяне,
а мая знаходка
інеем растане.

РАСА

*Гэта ружа днела
радаснай расою,
гэта я грудзямі
песціла малое.*

А расу ў пялёткі
ружа спавівала,
толькі б немаўлятка
ветрам не сарвала!

А расу паслала,
пэўна, неба ўранні,
аж баіцца ружа
ўласнага дыхання.

І маўчыць ад шчасця
ружа маладая,
больш зачараванай
ружы не бывае.

*Гэта ружа днела
радаснай расою,
гэта я грудзямі
песціла малое.*

У СНЕ

Я плюць сваю цішу,
люляю малога,
свет крышачы ўдарамі
пульса жывога.

Свет, скрышаны рупна
рукамі жанчыны,
мне робіцца смутнай
смугой аблачыны.

Праз дах, праз акно
уваходзіць і ў хаце
свет цесны люляе
дзіцяці і маці.

І гэтыя рэкі,
і горы зацішша,
усё, што народжана,
свет закалыша...

Малога люлюю
ды бачу, што цела
знікае, якім я
жыла і трымцела.

Не бачу цяпер
ні калыскі, ні сына,
за свет ухачіцца
няма аблачыны...

Крычу я Таму,
хто і сын мой, і свет мой,
ад крыку свайго ж
прачынаюся светла.

ДЗВЕ ПЕСНІ ЗА ДЫЯКА

II. ПЕСНЯ БЫКА

Мужчыну і жанчыну
з дзіцяткам па чарзе
Бык возіць, а даручаць,
і свет ён павязе.

*Шукай мяне на небе —
на пашы балазе.*

Я меў чырвоны колер,
як тушай быў, тады.
Падскочыў аж да неба
і там гару гады.

*Малочны я, а часам
як з мёду, сапраўды.*

У полымі іклатым
гару ад рог да скаб.
Гарыць мая дарога,
пакуль світанак слаб.

*Не сплю я і не гасну,
не быць падступным каб.*

Быў я і ў Віфлееме
і ў Персіі, каўчэг
туліў, цяпер нішто мне
і смерць, і часу бег.

*Засні ўжо, аблізаная
Быком, уцеха ўцех.*

У сне дарослы станеш
і створыш сам Закон,
Хрыстом быць ці Царом быць —
сам выбірацьнеш трон.

*Сыноч самага Бога
свой першы бачыць сон.*

ГАРҔАВАТАЯ ПЕСНЯ

Каралём і каралевай
будзем, сын,— гульня ўся ў тым!

Гэтае тваё ўсё поле.
Быць магло яшчэ чым?
Сцэлецца табе пад ногі
канюшыны цёплы дым.

Твой увесь прастор даліны.
Быць ён мог яшчэ чым?
Робіцца, каб частаваць нас,
сад мядова-залатым.

(Немаўляткам Віфлсемскім
ты дрыжыш — няпраўда ў тым,
і хлусня, што ў маці грудзі
ўсохлі ад пакут зусім!)

Воўну схмарвае авечка,
мне вязаць заклён ад зім.
Твой увесь ён, гэты статак.
Быць ён мог яшчэ чым?

Малако табе карова
грэе ў вымі маладым,
і снапы твае — ўсё гэта
быць магло яшчэ чым?

(Немаўляткам Віфлеемскім
ты дрыжыш — няпраўда ў тым,
і хлусня, што ў маці грудзі
ўсохлі ад пакут зусім!)

Каралём і каралевай
будзем, сын,— гульня ўся ў тым!

ПЕСНЯ СМЕРЦІ

Старая, што перапісваць
усіх прывыкла ў знямозе,
няхай не знойдзе дзіцятка
маё на сваёй дарозе.

Яна, што ўсіх немаўлятак
абнюхвае да аскомы,
хай соль і муку знаходзіць,
а не малако маё.

Хай Антыматухна свету,
якая людзьмі частуецца,
нявіннага не знаходзіць,
цягае торбу пустую.

Імя, якім нараклі мы
яго, стала кветкай светлай,
павек хай яна забудзе,
хай Смерці яго не ведае.

Ад ветру, пяску, ад солі
няхай яна звар'яецца,
паблытае, клёк згубіўшы,
Захад з Усходам, дзе яны.

Хай зблытае сына з маткай,
як рыбу, што разам ходзіць,
і ў той жа дзень і гадзіну
хай толькі мяне знаходзіць.

КАЛЯРОВЫ КАРАГОД

Шалёны, сіні, зялёны
заходзіцца цветам лён.
Галовы хвалямі кружыць
і танцам чаруе ён.

Як сіні губляе лісце,
зялёны ідзе наўздагон:
аліва і канюшынка,
вясёлы зялёны лімон.

*Злосць прыгажосці!
Колеру звон!*

Чырвоны, і ціхі, і дзёрзкі —
гваздки і ружы бутон —
калі здаецца зялёны,
ён скача, як чэмпіён.

Пазменна скачуць, каму з іх
пачціва адбіць паклон,
чырвоныя аж згараюць,
такі ў апантаных кон.

*Злосць прыгажосці!
Колеру звон!*

Прыходзіць жоўты, вялікі,
задаць сваім палам тон,
яму саступаюць дарогу,
як Агамемнану трон.

Танцуе святое ззянне
людскіх і нябесных дзён:
з духмяным золатам долек
шафрану лятучы сон.

*Шалу гарачка!
Колеру звон!*

Услед за паўлінам сонца
выходзіць паўлін, свой плён
збірае хутчэй і выносіць,
як бацька ці злодзей, вон.

Былі яны тут і няма іх,
і казка свету палон
губляе, калі прыходзіць
Галоўнаму Учотчыку скон.

КАРАГОД ЭКВАДОРСКАЙ СЕЙБЫ

*Свет пачынаўся з святла,
сейбе святло даверыў,
сейба — зялёнае
польмя Амерыкі.*

Эа, сейба,— вечная сяўба!

Сейба спрадвеку была,
сейбу прыснілі далі,
рэкі індзейцаў кігас
сейбу не палівалі.

Скручвае ў неба без зла
дваццаць кобраў сувора,
і, праходзячы праз яе,
веццер п'яе, як Дэбора.

Эа, сейба,— вечная сяўба!

Не дасягае страла,
не дастае жывёла.
Страшыцца сам тапор,
цішыцца полымя голае.

Помаладзь, ад ствала
вымкнуўшы, ўраз крывянее
малако святое яе
грывамі ветравею.

Эа, сейба,— вечная сяўба!

Засень усім дала.
Скачуць дзяўчаты ў гуле,
спускаюцца патанцаваць
памерлыя іх матулі.

Эа, сейба,— вечная сяўба!

Мёртвым, жывым — хвала,
рукі цягнулі жывай бы!
Кружацца, кружацца, кружацца
смела жанчыны і сейбы...

*Свет пачынаўся з святла,
сейбе святло даверыў.
Сейба — зялёнае
полымя Амерыкі.*

АРГЕНЦІНСКІ КАРАГОД

А карагод Аргенціны
ў Тропіках узнікае,
на рэках спускаецца і
з рэкамі ён спывае.
Праходзіць, праходзіць плантацыямі
і ў папараць вечар хавае.
Яго мы і ўдзень і ўвечар
працягваем да небакраю.

Месапатамію пакідаючы,
знікае як быццам,
таму што кола ламаецца
ласкавай сілай пшаніцы,
ламаецца сем разоў,
каб зноў сем разоў злучыцца.

Ужо ён у Пампе праходзіць
ля статку, што тлусты, як вечар.
Сам белы, ён аддзяляе
чырванату ад чарнечы,
чым болей з ветрам Пампы
пяе, тым дужэюць плечы.

Да Патагоніі блізіцца,
ад страусаў белы,
і ловім на астравах
апошнюю рыбу смела.

А карагод Аргенціны
ў Тропіках узнікае.
А карагод паварочвае,
дзе свет падыходзіць да краю...

У белым моры Антарктыкі
спрабуе, вада якая,
і паварочвае рэзка,
дзе свет падыходзіць да краю,
той карагод Аргенціны,
што ў Тропіках узнікае.

КАРАГОД АГНЮ

Стопялёсткавая кветка
фуксія, дзе ўпартасць б'ецца,
кветка земляў неспазнаных
кветкаю агню завецца.

*Святаянскую ўначы
кветцы чырвань берагчы.*

Полымем не задыхнецца,
быццам лань — уся з памкнення,
кветка, што адкрыта ночы,
дзе цвіце агонь імгнення.

*Святаянскую ўначы
кветцы чырвань берагчы.*

Непасеяная кветка,
без сцяблінкі ў цёпрых росах,
у зямлі любоў твая ўся,
а сцябло тваё ў нябёсах.

*Святаянскую ўначы
кветцы чырвань берагчы.*

Кветка здані забівае,
лесарубы па-над кручай
страх і звера праганяюць
кветкаю агню лятучай.

*Святаянскую ўначы
кветцы чырвань берагчы.*

І запальваю цябе я
і раўную да нікога,
як ты нас любіла, кветка,—
вестачка агню начнога!

*Святаянскую ўначы
кветцы чырвань берагчы!*

ПУСТЫ АРЭХ

I

Арэх абабіты,
як высахлы мячык,
зваліўся з ляшчыны,
а долу не ўбачыў.

Мяне не пазнаў,
хоць знайшла яго ледзьве,
шпурнула — і неба,
сляпы, ён не ўгледзеў.

Скакала ля пуні,
яго я туліла,
глухі, не пачуў ён,
як беглі кабылы...

Яго не выкідвай,
хай спіць сваю ноч ён.
Арэх разаб'еш ты
вясною аднойчы...

Свет боскі
адкрыеш ударам акрыклым,
імя і яго і зямлі
тады крыкнеш.

II

Арэх ён разбіў
да вясновага рэха
і ўбачыў трухлявасць
пустога арэха;
і, чорнаю смерцю
напоўніўшы жменю,
ён плакаў знямогла
ў начное зняменне...

III

Хадзем, пахаваем
яго над травою,
пакуль не паспеў ён
сустрэцца з вясною.
Бо ўбачыўшы Бог яго,
сядзе на камень,

да смерці зямлі
дакранецца рукамі.

ПАПУГАЙ

А той папугай, зялёны і жоўты,
зялёны, аранжавы папугай,
мне «непрыгожая» прагугнявіў,
як сатана, што не трапіў у рай.

Была б непрыгожаю, дык такою,
як мама, чый сонца шукае след,
ці як святло, праз якое мама
глядзела, як вецер, што ўчуў сакрэт
і голас разносіць яе, як воды,
як свет, як Ён, што стварыў гэты свет...

А той папугай, зялёны і жоўты,
пераліваўся, як стома вады,
сказаў «непрыгожая», бо чакае,
што хлеба ў віне прынясу, праз гады
глядзець знадакучыла мне, як крыўляка
вісіць і мяняецца заўсягды.

ЖАЎРАНКІ

Зляцелі на плямку пшаніцы,
падыдзеш — чародка ўзлятае,
таполі ў здзіўленні застылі
разрывістых ліній слядамі.

Агнямi здаюцца ў кустоўі,
ўзлятаюць — срабрыстыя стрэлы,
яшчэ да таго пралятаюць,
як іх наша вока сустрэла.

І позірку толькі вядома,
што ўся праляцела чародка,
і — «жаўранкі!» — песню чакаем,
што, ўзнікшы, знікае таропка.

І нас у паветры балючым
пакінулі з нашым жаданнем
між цела і між душою,
здзіўленнем і трапятаннем...

Бач, жаўранкі, сыне, далінай
над намі пранесліся раннем.

ДОМ

Абрусам вяршынак бялюткім
стол, сыне, накрыты адменна,
сінее, паблісквае згодна
кераміка чатырохсценна.
І соль, і алей, а ў сяродку
хлеб наш, што, лічы, размаўляе.
Ад золата хлеба найлепей
і золата крошка малая,
ды паху калосся, і печы,
і шчасця спатолі не мае.
Дык цвёрдымі пальцамі й мяккай
далонню падзелім пакорнай,
зірнеш ты ў здзіўленні на белы
плод добры зямлі нашай чорнай.

Руку апусці сваю, сыне,
і маці апусціць, але ты
запомні, пшаніца з паветра,

з матыкі і сонца, ды гэты
хлеб, «воблікам божым» названы,
сталоў абмінае замнога,
як іншыя дзеці не маюць
яго, ці не лепей, нябога,
не кратаць рукамі знявагі
хлеб светлы з абліччам святога.

І Голад кружляе ля тока,
віхурыцца, сыне, ля хаты,
адзін аднаго адшукаўшы,
ідуць Хлеб і Голад гарбаты.
Каб Хлеб ён сустрэў, мы пакінем
назаўтра, вуголле расцвелім,
індзеец кечуа не замыкаў
дзвярэй перад досвіткам белым,
і мы паглядзім, як Голад есць,
каб потым спачыць і душой і целам.

З кнігі
«ЛЁСАСЕКА»
(1938)

БАГАЦЦЕ

Пэўнае шчасце маю,
страчанае са мною:
першае — быццам ружа,
што калючка — другое.
Хай мяне абакралі,
не зламалі манюю:
пэўнае шчасце маю,
страчанае — са мною,
хоць няшчадная страта
і незагойная,
я на пурпур багата
і на меланхолію.
Ва ўлюбёную ружу
боль калючкі ўвайшоў!
Быццам профіль падвойны
спарышоў
з душою адною,—
пэўнае шчасце маю,
страчанае — са мною.

ПОЎНАЧ

Чуўна. Поўнач.

Чую кустоўя ружы кожны сучок:
штурхаецца сок, падымаючыся да ружы.

Чую

абпаленыя перапялёсіны тыгра
каралеўскага: яму не даюць спаць.

Чую

страфу незнаёмца нявыдуманую,
яна расце ўноч,
як выдма.

Чую

маці маю, што спіць
з двума дыханнямі зноў.
(Я сплю ў ёй сама
пяць гадоў.)

Чую

Роны разліў за сабой,
што спускаецца,
нясе мяне як бацька
сляпы ў пене сляпой.

А потым нічога не чую,
толькі падаю сонна
да сцен Арля,
дзе поўна сонца...

СМЕРЦЬ-ДЗЯЎЧЫНКА

Калі яна ўзнікла ў пячоры,
ніхто не заўважыў спачатку,
нарадзілася голай, маленькай,
як бедненькае птушанятка.

І гэтакі свет быў цесны,
паўдзён быў настолькі трывалы,
нібы тая шышка з дрэва,—
ўсё шаля нябёсаў трымала.

З нас нехта ж яе і прыдумаў,
як толькі прыдумваюць подласць;
Зямля і пярэчыць не стала,
пячора раскрылася потым.

І скочыла з ямы імгненна,
як плоць элегійная, лецьма:
і скочыла вобмацкам, поўзма,
яе мы прыкмецілі ледзьве.

І цемем аб камень, аб камень,
і ўся ад удараў дранцвела,
хісталася, як чарацінка
ад ветру, ляцела, люцела.

І я пачала ля дарогі
крычаць тым, хто чуў з раздарожжа:
«Пакуль два гадкі гэтай смерці,
памерці сама яшчэ можа!»

Звяроў яна лютых сустрэла
і самкам шляхі перастрэла,
хоць бачылі Немрад і Уліс —
глядзелі ўсе незразумела...

Агіднымі раніцы сталі,
няўключнымі поўдні-сляпіцы,
і сонца закот свой спазнала,
і смагу спазналі крыніцы.

Спазнаў луг няшчадную восень,
спазнаў снег нікчэмнасць пагоні,
звярок — сваю першую стому,
а плоць чалавека — агонію.

Заходзіла ў кожную хату
і ўсім я казала:

«Паверце,
сем год усяго гэтай смерці,
сама яшчэ можа памерці!»

І крык анямеў мой, калі я
пабачыла, што засыпаюць.
Быў выраз у іх таямнічы,
туга незямная, сляпая...

І гэтак мы сталі царамі,
што ведаюць самі канчыну
істотаў, што верна ёй служаць,
мы кормім сваімі вачыма.

Цяпер прападала дыханне,
спынялася кроў ля парога,
і кожнае раніцы песня
сіпела, як водгалас рога.

І трыццаць гадоў смерць спаткала,
ніколі ўжо смерць не сканае,
і новага бога з'яўляла
нам наша Зямля другая.

Расказваю гэта прышэльцам,
смяюцца яны паблажэла:
«Я з тых, хто скакаў, калі смерць
нарадзіцца яшчэ не паспела...»

ВЕТРАЛІСТ

Яго пасярэдзіне луга
знайшла ў маёй долі-няволі,
ўладарніка ўсіх, хто праходзіць,
хто бачыць, хто нечага моліць.

Казаў: «У гару падыміся,
я луг не пакіну ніколі,
як снег белых кветак нарві мне,
цвярдых і пяшчотных да болю».

І я на гару паднялася,
дзе кветкі бялеюць, шукала
заспанья кветкі і тыя,
што сон свой прагналі за скалы.

А доле спусцілася з грузам,
знайшла пасярэдзіне луга
яго і патокам лілеяў
шалёна акрыла як друга.

І, на белізну зірнуўшы,
казаў: «Кветак белых даволі,
чырвоных цяпер прынясі мне,
я луг не пакіну ніколі».

З аленямі лезла на кручы,
я кветкі вар'яцтва шукала,

што чырванню толькі жывыя
і гінуць ад гэтага шалу.

Спусцілася і ветралісту
паклала свой дар захаплення,
вадзе ветраліст стаў падобны,
чырвонай ад раны аленя.

Зірнуў на мяне, як самнамбул,
і шэпам наказ даў міжволі:
«Ты жоўтых адных прынясі мне.
Я луг не пакіну ніколі».

І ў горы хутчэй падалася,
шукала я кветкі цярпення,
шафрану і сонцу пад колер,
спрадвечныя ад нараджэння.

І зноў пасярэдзіне луга
чакаў ветраліст даланіцы,
і кветкамі зноў ахінула —
застаўся снапом пшаніцы.

Ад золата ўшчэнт звар'яцеўшы,
казаў: «Падыміся, рабыня,
і зрэж бескалёрныя кветкі,
хай чырвань з шафранам астыне,

люблю іх, нібыта ўспаміны,
яны — Леанора, Лігея,
з калёрамі сноў, Летуцення.
Я ўвесь лугавы, як надзея».

І ў горы глыбей падалася
цяпер ужо, быццам Медзя,
упоцёмку, помнячы сонца,
бы ў грот, што няпэўна цямнее.

Тых кветак нідзе не знайшла я,
гукала галінкі, абвалы,
іх лёгка ў салодкім паветры
пажніцамі я назразала.

Я кветкі зразала, нібыта
сляпая садоўніца зелле.
Зразала з паветра, з паветра,
прымала паветра за сельву...

Спусціўшыся доле, адразу
шукаць ветраліст я пабегла,
цяпер ужо ён адыходзіў,
не быў ён ні жоўты, ні белы;

знікаў, як самнамбул, правідна
і луг пакідаў свой паволі,
і я за ім следам ступала,
мінаючы пашы, таполі,

паветранымі рукамі
я кветкі трымала штосілы,
я кветкі з паветра зразала,
здаецца, паветра касіла...

Ідзе ветраліст без аблічча,
без следу наперадзе ціха,
і следам яшчэ я ступаю,
туман толькі досвітна ўспыхвае,

нясу бескалёрныя кветкі,
абы не трывожыць расстанне,
да той межаломнае рысы,
дзе Час мой без следу растане.

ЦЕНЬ

Па металу кіпарысаў
з алебастравым адценнем
я танцюю танец клінаў
над маім упалым ценем.

Быццам долькі апельсінаў,
дзе яшчэ мяздра сырая,
гронку ценю разгубіла —
і ніяк не пазбіраю.

Кобра чорная сачыла,
як мяне хавалі схілы,
ці авечка, што ў пакоры
голас радасці згубіла.

Прагна келіх мой хапала,
як піла мой нектар посны;
цемру валасоў цыганскіх
вольна кідала на кросны.

Хоць на шчасную вячэру
я на схіле не гукала —
есці як дзіця сядала
з паламанымі рукамі.

І, прыкінуўшыся Ліяй,
Якава пацалавала.
Думала, што ашукае
і мяне пад ценем палу.

Мёртвая, а ўсё ў забавах,
як дваінік, з хітросцю ў згодзе,
і завуць маім жа імем
тыя ўсе, хто ў карагодзе.

Як яна бярэ ў мярэжы
зманам плойму, зверху бачу
я, рака, што ўчула волю,
што губляе хвалі плачу,

я спіною адчуваю,
як паветра над ракою
падымаецца нябачна
ўгору цвёрдаю рукою.

Перакуленага мора
дасягаю, каб праліцца
у канец маёй дарогі,
дзе Свяшчэнныя Абліччы.

У крышталіках трыякіх,
у трох ветразях пасланных
па мяне была я, нават
пралятала вокал Слаўных.

Неба без хмурынкi ценю,
нібы дьямент зраселы,
цень згубіўшы, слаўлю танцам
неба, як сваё вяселле.

ХЛЕБ

Пакінем жа хлеб на сталe
гарэлы, белы напалавіну,
хлеб зверху ўшчыкнуты, пачаты,
дзе мякіш як снег нявінны.

Ён мне незнаёмым здаецца,
хлеб гэты мяне не карміў ніколі,
ды, мякіш самнамбул узяўшы,
і смак, і пах прыгадваю з болем.

А пахне мамай, калі сваім малаком карміла,
і пахне трыма далінамі, што прайшла я
да краю:

Аканкагуа, Пацкуара і Элькі,
пахне маім нутром, калі я спяваю.

Таму ён мяне і паклікаў,
што пахаў іншых няма ў пакоі
і ў доме няма нікога,
толькі пачаты хлеб пад рукою,
што мяне пазнае сваім целам,
як целам сваім пазнаю яго я.

І сто братоў хлеб той самы ела
пад небам, якое трымае развага:
і хлеб Какімба, і хлеб Ааксака,
і хлеб Санта Анны, і хлеб Сант'яга.

Яго я ў маленстве ведала
з абрысамі сонца, рыбіны,
рука мая ведала мякаць ягоную
і цеплыню птушаняці парыўнага...

Пасля на яго я забылася
да дня, калі зноў мы сустрэцца гатовы:
я — з маім целам Сары адвечнай,
ён — з сваім целам пяцігадовым.

Дык хай нябожчыкі, з якімі я хлеб дзяліла
у іншых далінах, дзе іх косяці астылі,
пачуюць пах хлеба, ў верасні змеленага
і сабранага ў жніўні ў Кастыл'і.

Гэта іншы хлеб і той самы,
елі яго мы там, дзе яны паснулі,
Надломваю хлеб і даю ім цяпло ягонае,
і абнашчваю мякіш, каб пах пачулі.

Рука напаўняецца хлебам,
мой позірк пільнуе руку малечай,
за тое, што на столькі гадоў забылася,
плач кайнасці хлебу ўздаю
з мальбою старэчай,
і ўраз аблічча маё старэе
ці адраджаецца гэтай сустрэчай.

Сядзім у доме пустым сам-насам,
знайшоўшы адзін другога,
а на сталe ні мяса, ні яблыка,
па-чалавечы маўчым ля парога,
пакуль мы не паяднаемся зноў
і скончыцца наша трывога...

СОЛЬ

Соль, што збіралі ў дзюнах,— чайка
з крылом халодлівым, жывая,
бач, галаву з глінянай чашы
варочае, мяне шукае.

Выходжу з дому, зноў заходжу,
нібыта ўвагі не звяртаю,
яна мяне нібы не бачыць,
Люцыя сслеплая, святая.

Яна, святая, солі рада
працяць бадзёрасцю праз меру,
параніць дзідаю пагляду

і кіраваць, збудзіўшы веру,
жанчынай у яе пакутах
і тым, хто марыць пра вячэру.

І да грудзей маіх ад столу
ідзе, з кладоўкі да пакоя
ляціць пушынкаю-дзьмушынкай,
блішчыць ламанаю стралою.

Бяру яе, нібы дзіцятка,
і сыплю з рук маіх паволі,
а рукі рух таго згадалі,
што падае ды ліпне болей,
і галаву маю знаходзіць —
знявераную дзюну солі.

Яна мае ўсаліла слёзы,
дарогі вен маіх і мроі,
мяне згубіла-захапіла
яе дзіцячаю гульнію,
ды зноў вярнулася ў далоні,
сустрэлася з маёй крывёю...

Мы поруч, як Рахіль з Рэвекай,
і не куляю я з дакорам
яе пасечанае цела.
Яна мне вочы есць, як сорам,
мы ўпотаікі Правансам трызнім
і пра Антылы з ёй гаворым.

Абедзве мы належым хвалям,
іх люстрам, мытым у расоле,
нас з мора вольнага прывезлі
у дом глыбокі, жменька Солі
і я, абедзве, як манашкі,
парог вязніцы перайшоўшы,
абедзве плачам у няволі...

ВАДА

Ёсць краіны, што ласкава помню,
як маленства помніцца заўсёды,
морскія краіны ці рачныя,
з лугавой, даліннае гасподы.
Падышло сяло маё да Роны,
згоднае з цыкадамі лагоды;
і Антылы, што жывуць у моры,
клічуць звабнай пальмай ахалоды;
строма ў Партафіна Мігурыйская:
мора італьянскага выгода!

А мяне прывезлі ў край без рэчак,
землі Агары — само бязводдзе,
Сары белай і чырвонай скуры,
іншым расам тут грашыць было дзе,
бачыць трэшчыну ў блакітнай гліне
грэх чырвоны рады быў нагодзе;
землі, што не могуць нарадзіцца,
быццам дзеці, з паўнатаю ў згодзе,
слухаю — каб дзе пачула пошчак,
ані позірку ва ўсёй прыродзе.

Да зямель-дзяўчат хачу вярнуцца,
буду жыць у краі вод адна я.
Састарэю хай між траў высокіх,
кажучы легенды рэчцы краю.
Хай маёй крыніцай будзе маці,
ў дзень сіесты маці адшукаю,
спусціцца ў збаны вада са стромаў,
вострая, што даўка захлынае.
Хай вада дыханне перахопіць,
самая жывая, ледзяная.
Лопне шклянка хай і, покуль п'ю я,
хай дзяўчынкай стану зноў са дна я.

ВАДАСПАД СЕКЕДАЛЯ

Балбачу празмерна,
чую, смага паліць;
не жыву на землях,
адкуль родам пальма,

не матуля песню
дома мне ўшчынае,
не дамоў вяслюю,
крычучы з чаўна ёй...

Піць хачу, разбіўшы
тры парывы ветру,
і ад узрушэння
не спяваць мне, ведаю;

ад святла вяртання,
што ў гарах шугае,
племя сваё рушыць
з букавага гаю,

з невядомым шумам
вадзяным, сіпатым —
да грудзей даходзіць,
б'ецца вадаспадам.

Падае, дзе падала,
млеючы ў палёце,
кліча і абрушваецца
каля маёй плоці.

Твару не шукаю,
смех жаданы ўчуўшы,
мне вада — матуля,
мне вада — дачунка!

І хачу пабачыць,
і яе шкада,
падае і падае
падкая вада!

КАРДЫЛ'ЕРА

Кардыл'ера ў Андах, Маці
нерухомасці і дзеі,
што вар'яцтвам зводзіш змалку,
а знікаеш — смерць люцее;
што ў металы гожа здобіш
плоці нашае адзенне;
Мама Оклё, Манка Капак —
свой талан не праглядзелі,—
за спагаду рог узняты
з медавым пiтвом надзеі!

Ты, што зрушана на сферах
Задзяк выдзеш суворы,
мчышыся па мерыдыянах,
камень-Мазепа, што зморы
не адчуе, Аталанта,
ты, дзе рух і шлях прасторы,
рух, што ўзносіць дух на стромы
і туды, дзе штормы ў моры,
дзе нябёсы ўносяць маны,
дзе пeану днеюць зоры.

Маці цвёрдая даверам,
ты ідзеш без каляіны,
попlech сем тваіх народаў,
попlech клёкат гор бусліны,

ты ідзеш да Санта-Марты,
мой праліў прайшоўшы слынны,
рупіся з вадой апошняй
да Аканкагуа няспынна.
Пройдзеш фігавыя дрэвы
матчынай маёй даліны,
зрынеш рэкі ў вір світання —
дзетак Зеўса голаспінных,
саргасавага расолу
паспытаць яшчэ павінна...

Знакі Ўайны абыходзіш,
як гадзюка без наймення,
ты, ў пражылках тлустых шахтаў,
статкаў альпак, лам; здзіўлення
у індзейца не хаваеш
і жалейкі-кены ўмення,
дзе даліны, там і ласка,
дзе парог, абвал хацення,
дзе сінее пласкагор'е,
там абсяг для блаславення.

Ты ляціш, каханка сонцаў,
што тваю люструюць волю,
цень індзейца і аленья
твой імбір, шалфей твой коле,
і ў сваёй жа чуеш плоці
віскачу, мурашнік болю,
чуеш, як кахаюць пумы,
як сцягі ідуць паволі,
чуеш ты прыход кахання —
лава не трывае болей...
Лава з гор сыходзіць песняй,
як пасля вячання долі,
араўкары, каобы —
вобземлю з падхмарнай столі.

Алілуя, насылаеш
на легенды ты ўраджаі,
і алень — святы Георгі
ўбачыў з неба, як палае
арэол, здань Віракочы —
ўздых туману, ўздых адчаю.
Чорную і ўсю са срэбра
кожны ўночы ўспамінае:
львіца нам была за маці,
нас грудзьмі карміла зграя!

Да сябе мае парогі
цені ўсе твае хінулі.
Я іду — мае дарогі
за тваёй спіною ў гуле,
ці ў тваім тумане знікну,
ці ўзбуджу заспаны вулей;
вечар падае на грудзі,
грудзі роспачнай матулі.
О шырокі пал, о плечы
дзетак, што навек паснулі.

Плоць Амерыкі каменная,
што вякі шліфуюць дбала,
сон каменны, што прысніўся,
паша, што былою стала,
свету камяні — над імі
трэба ўзняцца, каб з'яднала
з душамі ў даліне Элькі
здань, што поўняю блукала,
невядома, хто мы, людзі
ці акрыленыя скалы!

А вяртаюцца часіны
рэчкай зглухлай, касавурай,
чуеш, як ідуць да Куска —

п'едэстал з крутой натурай
Клікала з падзем'я свістам
з алебастрадаваю скурай
ты людзей, мы развязаці
скрутак саламандры хмурай;
мы ў тваіх збіраем зрэзах
лёс наш, высеяны бурай.

Бы згубілі знак і слова,
ўсе ішлі мы без увагі
марна, як ісмаэліты,
бедуіны — цені смагі,
як нізрынутыя скалы,
як нікчэмныя бадзягі,
покуль нас, як гронкі з долу,
ўзважылі чакання вагі.

Стужкаю людзей, рухавым
колам зноў мы сталі ў згодзе,
звычайкай, што да п'едэстала
нас вядзе ў былой дагодзе,
дзе прарочыца-прамаці
кліча,— пятае стагоддзе
крык у змрок андыйскай ночы
дзідай гулкай уваходзіць.

Зноў праходзяць нашы хоры,
танца зломленае кола
па сцяжынах даўніх часкіс,
дзе агонь прапасвіў долы,
зноў жа хадакі ступаюць,
вышка ў небе, а паўкола,
як спіраль, людзей галіны
міраю дрыжаць вясёла,
дзеля нашай асалоды
далягляд бальзамачолы.

Да агнёў зямель карыбскіх
падыміся праз туманы;
і вядзі дзяцей да пальмаў —
саляных разрэзаў раны.
Нам вяртаеш Кетцалкоатл —
ён ад майя не схаваны,
дзе нябёсы спачываюць,
свет наноў раскалыханы,
дык з'яднай свае народы
ты, як чараты саваны.

Хай метал народы сплавіць,
каб не меў іх род сканання,
ажыві твае ж крыніцы,
шлях зашый для рэк блукання,
кулаком з ільду, агністай
пальмай чысці ўсё дазвання!
Мы спяваем алілуі,
да нябёсаў шлём літанне:

*Верхні горад, Залатая
вежа, існасць вечназзяння,
да цябе ўсе, як на Пасху,
Арка моцная Яднання!*

ПАНАМСКІ «ТАМБАРЫТА»

*О панамец, о панамец,
ты ў маім жыцці не хтосьці,
ты вядзі мяне, жадаю
слухаць бубен весялосці.*

Збоку мора, быццам люстра,
а з другога — горы млосці,
разбівае ноч на часткі
гулкі бубен весялосці.

Лес квебрахавы паблізу,
ашуканства, крама злосці,
б'е наўзмаш кінжалам палу
гулкі бубен весялосці.

Хто хаваецца, хто свішча,
запрашае чараў мноства,
поўнач зоркаю міргае,
прагне ідалапаклонства...

Куксы-палачкі з каобы
і з аленья скура ў лосце,
сам штоўдара вар'яцее
гулкі бубен весялосці.

Задыхаецца, як грудзі,
падымаецца ў лютосці,
плавіцца ўся ноч, нібыта
гулкі бубен весялосці.

О хадзем, куды ты хочаш,
гэта там, дзе ўсё ў мілосці,
валасы мае затуляць
гулкі бубен весялосці.

Танец-шал чырванаскурых,
гэта чад панамекай мосці,
пойдзем з тым, хто клёк не страціў,—
кліча бубен весялосці.

Як дзіця, што ў сне да маці
цягнецца, шукае штосьці,

сыціць малаком чырвоным
пойдзем бубен весялосці.

Фінікійскае, пірацкае,
мора выкраеці ўзялося
у паганства нас, ды *крадзе*
зноў нас бубен весялосці.

Пойдзем без адной дарогі,
ад дарог занялі б косці,
нас ісці па ўдарах проста
просіць бубен весялосці.

ПАРОГ РАКІ ЛАХІ

Лахскі парог, шумлівы старэча,
стрэлы індзейскія круціш варам,
чуеш, як цмакаюць конскія губы,
сам берагоў зацесных млынар ты.

Сам камяні выплёўваеш, ломіш
клад свой, вееш самога сябе ты,
і, каб сканаць ці выжыць, кідаешся,
плынь індзейская, ў апраметную.

Падаеш, не спыніўшыся падаць,
дзіва зыркае, без наракання:
падае шал зямны, спаконвечны,
пал неабсяжнай Араўканіі.

Ставіш на карту плоць і душу ўсю,
злая вада, самазабойца,
падаюць пешчы ўцех і агоніі,
падаюць стоць часіны з табою,

падаюць індзейцы ахвярамі —
з імі жыццё маё, вартае болю.

Пенай звяры пазапырсканы,
слепнудь з туману зайцы здзіўлення,
зранены ракетамі белымі
рукі мае і калені.

Чуюць, як падаеш, лесарубы,
хлебпёкі — ўсе, каму свет мілы,
хто спіць, хто богу душу аддае,
шахту капае а ці магілу,
хто ў лугах і лагунах палюе
на койпа і шыншылу.

Нізіцца пераможаная любоў,
шчасця няўчутага боль блукае
палкім парывам маці,
што дзяцей на свеце шукае...

Я цябе разумею і не разумею,
Лахскі парог, крык адчаю,
похва рыдання даўняга
і алілуя, якое не замаўкае.

Я лахі пад пахі і Лахай пайду
з ашалелымі змяямі ў скрусе,
я па целе Чылі пайду ў жуду,
змушу волю жыць у прымусе.
Стаўлю на карту кроў і пачуццё
і, пераможаная, прайграўшы, здаюся.

ВУЛКАН АСОРНА

Вулкан Асорна, Давід,
што глыбіць сябе самога,
зялёных раўнін майараль,
што сочыць за ўсімі строга.

Скачок, што яшчэ не скокнуў,
якому ў няволі смела;
агонь, што індзейца слепіць,
і ўэмул ад снегу белы.

Ты — поўдзень, ты — літасць наша,
маім будзь, цябе не мела,
мяне ты не меў, твая ўся
ў даліне, дзе спела цела.

Цяпер ты мне ў вочы лезеш,
пускаеш жадання стрэлы,
вакол цябе карагоджу,
цюлень, пінгвін прыстарэлы...

І падае плоць блішчаства
на нашых вачах няшчадна
у воды Ллянкіўе, дзе ты
дзяцей сваіх прычашчаеш.

Асорна, агонь мы носім,
як ты, і спагады просім,
агонь індзейскай зямлі
з дня нараджэння мы носім.

Шануй нам палі старыя,
людзей, што святыя ў горы,
свечка індзейская лесарубаў,
вядзі чылатаў па моры.

Свяці пастухам, вулкане,
Асорна — бычок дасвецця,
хай шыі жанчын струнчэюць,
хай славу прымерваюць дзеці!

Пужаеш пшаніцу, ячмень
абходзіш ты з белай пугай.
Дай збытак сваім абліччам,
бі голад, каб сам апух ён!

Дык скідвай заклёнаў волю,
стань плоццю жывою, плоднай,
палі нашы паражэнні,
прыспеш, што яшчэ не прыйшло да нас!

Асорна — і крык каменны
і гімн, як паветра, просты,
бяздолле спалі старое
і смерць забі, як Хрыстос, ты!

КРАІНА АДСУТНАСЦІ

Краіна адсутнасці
ў дзіўнай зямлі,
лягчэй ад анёла,
ад гуку ў галлі,
як водарасць тлену,
як крылы неблі;
са шчасцем вярнуцца
яе не малі.

Язмін і гранаты
не росціць яна,
ні неба, ні мора

не тчэ палатна.
Імя не гучала яе,
як струна.
*І ў гэтай краіне
памру я адна.*

Вялі да яе
не мастоў рукавы,
ніхто не апісваў
яе астравы,
я не адкрывала
яе сіпявы.

Падобна на байку,
што чула вясной,
на сон, што бярэ
і вяртае спакой,
радзіма, дзе жыць
і сканаць мне адной.

Яна нарадзілася
з тла, са святла,
з радзім, што, згубіўшы,
я зноў не знайшла,
з дзяцей, што ў мяне
адабрала імгла,
з мяне, што навек
ад мяне адышла.

І я Кардыл'еры згубіла
і сны,
сады залатыя,
да шчасця чаўны,
згубіла свае
астравы, як званы,
дзе цені індыга

чароту відны,—
краінай адсутнасці
сталі яны.

Туман без патыліцы,
толькі спіна,
дыханне за мною
сачыла з цямна;
сон яваю стаў,
новаю — даўніна;
*І ў гэтай краіне
памру я адна.*

ЧУЖАЗЕМКА

Гаворыць з акцэнтам мораў нянаскіх,
з чужымі водарасцямі, пяскамі;
і моліцца богу ціха, бязважка,
і, пастарэлая, быццам знікае.
У садзе, што нам счужэў, пасадзіла
і кактус, і зеляніны навалу
пулятую. Дыхае дыхам пустэльні,
кахала кагосьці, ссiвeўшы ад палу,
маўчыць пра яго, калі б і сказала,
ён быў бы нам зоркі няўлоўнай лускою.
І, восемдзсят год пражыўшы з намі,
як і прыехала, будзе такою,
з сваёю мовай з прыдыхам, са стогнам,
што толькі звяркі і лічаць людскою.
Між намі з жыццём расстанецца ўночы,
ў сваёй найпакутнай ночы таемнай,
і толькі падушка ёй будзе доляй,
памрэ ад смерці глухой, чужаземнай.

ШЦЬ

*Я помню, як бывала рада
мяне вадой паіць спагада.*

Дзе немаўлятка Аканкагуа,
ў даліну Бланкі я прыспела,
прыйшла я, скочыла напіцца
пад пугу вадаспада смела,
што нізрынаўся жорсткай грываі,
што стыў і разбіваўся бела.
Да кіпеню прыпала ротам,
вада святая засмылела,
тры дні мае крывавіў губы
глык Аканкагуі закіпелы.

У полі Мітлы ў дзень цыкадны
схілілася ў зямным наклоне
над студняй, падышоў індзеец,
каб патрымаць над дном прадоння,
і галаву маю трымалі,
як плод, ягонья далоні.
Піла я, і гучалі побач
абліччы нашы ў стылым звоне,
і падказала бліскавіца:
мой род — плён Мітлавага ўлоння.

На востраве Пуэрта-Рыка
ў часіны с'есты, што ў няволі,
як сто матуль, стаялі пальмы,
а я не чула цела болей,
тады ля губ какос разбіла
дзяўчына — вестачка спатолі,
і я піла дачкою пальмы
ваду жаданую паволі,
я не піла такой салодкай
ні целам, ні душой ніколі.

У дом майго маленства несі
ваду дазволіў вырак маме.
Над квартай бачыла матулю
паміж апчаднымі глыткамі.
І галава яе вышэла,
што кварта ўніз ішла кругамі.
Захоўваю дасюль даліну
і смагу з роднымі вачамі.
Датуль, напэўна, з намі вечнасць,
пакуль сябе мы помнім самі.

*Я помню, як бывала рада
мяне вадой паіць спагада.*

КАРАЛЕВАМІ ЎСЕ СТАЦЬ ХАЦЕЛІ

Каралевамі ўсе стаць хацелі
чатырох каралеўстваў наўзгад:
Расалія, і Эфіхенія,
і Люсіла, і Саледад.

У даліне Элькі было гэта,
што акружана сотнямі гор,
што гараць чырванню і шафранам,
як ахвяра, як дар, як дакор.

Мы казалі пра гэта патхнёна,
і мы верылі ўсе сапраўды:
каралевамі будзем і жыцьцем
толькі ў царствах заморекіх тады.

Верылі сямігадовыя коскі,
верыў сукнечкі кожны рукаў,
як дразда даганялі, што ў засень
дрэва фігавага ўцякаў.

Мы казалі пра царствы, нібыта
пра замоўклы Каран даўніны,
што вялікія царствы такія,
аж да мора выходзяць яны.

Возьмуць замуж чатыры напевы
нас, як прыйдзе наш час, і як след
песнярамі, царамі ўсе будуць,
як Давід быў — і цар, і паэт.

А паколькі ў нас царствы вялікія,
значыць, мець будуць моры яны,
ззеленыя моры водарасцяў,
і шалець будуць там фазаны.

Хлебныя і малочныя дрэвы
пададуць на галінах харчы,
і гвайака, дзе прысмак металу,
мы не будзем на лекі сячы.

Каралевамі ўсе стаць хацелі,
сапраўды мець і трон свой, і сан;
ні адна каралевай не стала
ані ў Араўка, ані ў Капан.

І Расалію пацалаваў быў
абвянчаны ўжо з морам марак,
і яго ў Гуайтэкас не стала —
цалаваў яго шторм, як дружбак.

Саледад сем братоў гадавала,
хлеб крывёй замясіўшы звідна,

толькі больш яе вочы ўчарнелі,
бо не ўбачыла мора яна.

Там, дзе спеў вінаград Монтаграндэ,
пад грудзей беласнежных уздых
немаўлят каралеў калыхала,
а ніколі, ніколі — сваіх.

Эфіхенія іншакраінца
напаткала, без слоў наўздагон
падалася, імя не спытаўшы,
бо на мора падобны быў ён.

А Люсіла, што рэчку гукала,
цішу гор і чаротавы гай,
пад шалёнымі поўнямі царства
атрымала — царуй і трымай!

З саянымі капальнямі царства,
у аблоках аж дзесяць сыноў,
вадаспады мужамі Люсілы,
мантыя з навальніц і са сноў.

Ды ў даліне Элькі ўстрывожанай,
што акружана сотнямі гор,
іншыя ўжо спяваюць дзяўчаткі,
і за хорам змяняецца хор:

«На зямлі каралевамі станем,
будзем мы цараваць сапраўды,
будуць царствы вялікія нашы,
з імі выйдзем да мора тады».

РЭЧЫ

Рэчы люблю, што ніколі не мела,
тыя таксама, што ўжо не маю.

Спыненую травой халоднай,
змоўклую ўмомант ваду кранаю,
тую, што ўся без ветру дрыжэла
ў садзе, калі была маладая.

Як і раней, на ваду гляджу я
і пачынаю думцы дзівіцца:
з тою мінулай вадой гуляю.
нібыта з рыбінай, з таямніцай.

Думаю пра парог, дзе згубіла
крокі, што ўжо не са мною болей,
і на парозе рану скразную
бачу поўную мохам ды болем.

Згублены верш шукаю, пачула
ў сем гадоў я расказ той гарачы.
Тая казалася, што хлеб мясіла,—
вусны святыя жанчыны бачу.

Водар ламаны з ветрам прыходзіць,
шчасная зноў, як яго адчуваю,
нюхаю прагна паветра, мясціны,
марна міндальнае дрэва шукаю.

Блізка шуміць мне рака як заўсёды,
сорак гадоў шум яе адчуваю,
гэта няе мая кроў а ці рытм, што
некалі мне задалі ў родным краі.

Ці рэчку Элькі з майго маленства
зноў пераходжу на перапудзе.

З рэчкаю рук мы не расцікаем,
дзецьмі трымаемся — грудзі ў грудзі.

А калі сніцца мне Кардыл'ера,
з радасцю кідаю ў вір развагу,
і па цяснінах іду і чую
голас іх тонкі, быццам прысягу.

І завяршэнне Ціхага бачу
ў архіпелагу маім і ў лёсе,
охравы потых мертвай жар-птушкі —
ўсё, што ад вострава засталася...

Сон завяршае той, што мне сніцца
спіна пяшчотная і цяжкая.
Гэта ў канчыне маёй дарогі
я, прыехаўшы, адпачываю.

Ствол гэта мёртвы ці гэта бацька,
спіна яго, як попел, начная,—
і не турбую, і не пытаю,
побач кладуся і засынаю.

Камень люблю я, што з Ааксакі,
ці з Гватэмалы — брат з маім тварам,
камень чырвоны і нерухомы,
дыхае ён з раскеліны скварам.

Голаю застаюся, заснуўшы,
кідаю камень чаму са схілу.
Можа, яго ніколі не мела,
тое, што бачу — мая магіла...

АДСУТНАСЦЬ

І цела знікае маё па кроплі,
і твар мой знікае ў карціну паныла;
і рукі знікаюць вольнай іртуццю,
і ногі — двума імгненнямі пылу.

Ад нас, ад цябе ўсё знікае штосілы!

Знікае мой голас, цябе шукаў ён,
ды змоўк, бо мы ўжо не мы, хоць і разам.
Знікаюць рухі мае, што снавалі
усмешкі вачэй тваіх раз за разам.
Знікае пагляд ад цябе, што свяціўся
ў маім паглядзе ядлоўцам і вязам.

Дыханнем тваім ад цябе знікаю:
бы вільгаць цела твайго забіраю.
Іду ад цябе бяссоннем і снамі,
ўспаміну мяне ўспамінаць не раю.
І памяці даўняй тваёй раблюся
нічым і нікім у ніякім краі.

Далоняў тваіх быць крывёй хацела,
крывёй тваіх вуснаў у злой пяшчоце.
Нутром тваім быць і згарэць хацела
у кроках тваіх, што не ўчуць мне ў цпоце,
і палам тваім, што стагнаў уночы
шаленствам мораў усіх у самоце!

Усё ў адыходзе, ў расстанні, ў адлёце!

ЛІСТ З НАГОДЫ НАРАДЖЭННЯ Ў ЧЫЛІ

Сябра піша: «Нарадзілася ў нас дзяўчынка».
Ліст прыйшоў набрынялы тым немаўлячым
крыкам, ліст я разрываю і, як мару,
цёплы крык прыкладаю да твару.

Дзяўчынка нарадзілася з іх вачыма,
прыгожымі, калі ў іх шчасцю поўна,
і, пэўна, ў дзяўчынкі маціна шыя,
падобная да шыі ламы.

Нарадзілася ўначы нечакана,
як раскрываецца ліст платана.
Гатовых пялёнак маці не мела
і разрэзала крыкам тканіну.

І маленькая адпачыла гадзіну,
цела яе, як дыханне, крохкае,
адпачывала як уначы маленькі Езус,
яе цалавалі Блізняты, і Леў, і Рак,
яе ўкрываў студзеньскі Задзяк.

Паднеслі яе да грудзей матчыных,
і маці ўбачыла сябе галапупенькай,
з адной гадзінай жыцця
і з вачыма прылепленымі...

І казала яна таму камячку тыя ж слоўцы,
што і Марыя-кароўніца і Марыя-казадойніца:
«Беглы мой заінька», «бессаромніца...»
А дзяўчынка крычала, прасіла яе адпусціць
туды, дзе была без усіх чатырох
часін года...

Калі расплюшчыла вочы,
яе цалавалі падаспелыя монстры:
цётка Роза, служанка Хуана,
што над ёй нагнуліся, як кільяіі вялікія
над курапатчыным птушаняткам.

І зноў заплакала, суседзяў будзячы,
вяшчаючы вестку ўсяму кварталу,
важнейшую чым прыбыццё ангельскага флоту,
і покуль усе не выйшлі, зганяла ахвоту...

Імем маім назвалі яе,
каб садавіну ела, нібы дзікунка,
каб расступаліся травы, дзе адпачыць прыляжа,
і каб глядзела на свет па-свойску,
быццам стварыла яго яна, і дзякуй за ласку...

Яшчэ дадалі заклён, каб ніколі
не прыняла маёй неразумнасці вольнай,
каб мядзвездзям не ставіла соты
і не бралася вецер хвастаць...

Думаю пра мінулае цяпер я,
пра тую ноч, калі нарадзілася яна
там, у даліне сярод Кардыл'ераў.

Мне прыснілася фігавае дрэва Элькі,
што ліло сваё малако мне на твар.
Краявід быў сухі, камяні —
вялікай смагай, а с'еста — гневам.
Я прачнулася, і сон сказаў мне:
«Вясціна добрая ў тваю хаціну прыйшла».

Цяпер пішу вам просьбы мае:
не зацікайце ёй грудзі пялёнкамі.

Адцясіце яе ў даліну зялёную пад Аканкагуу,
хачу знайсці яе пад акацыямі,
як найдунку, ў пялёнках.
Шчадзіце яе валасы,
я мушу першая яе прычасаць старанна
і аблізаць, як ваўчыца старая.
Без спеваў яе калышыце ў рытме чыстым
зораў старых.

Хай загаворыць позна і расце памалу:
найлепш бы, каб як мансанілля.
Каб маці яе гадала
пад спагадаю Марты альбо Тэрэсы.
Марта хлеб пякла годна,
каб накарміць Хрыста галоднага,
а Тэрэса манашкамі ўпраўляла на славу,
як Фабр стары — дзікімі асламі.

Вярнуцца думаю на Вялікадне,
калі інжыр паспявае
і гараць яшчаркі ў вітражах восені.
Мне ў Ліёне холадна невыносна,
хутаюся цяплей, называючы сонца Вікунні.

Вы на колькі начэй дзяўчынку
пакіньце, каб спала са мной малая.
Кашмары ад мяне адступіліся,
і, ўкрыўшыся, тры месяцы спаць бы магла я.

Спаць мушу, дакранаючыся тварам
да яе маленькага вушка,
дыхаць тады змагу над ёй Сібілаю.
(Кіплінг расказваў пра пантэру сквапную,
што спала, нохаючы мачынку
міры, прыліплюю да яе лапы...)

З маленькім вушкам ля твару майго,
каб, як сканаю, яна адчула,
бо я ў гэтым свеце ў такой самоце,
аж дзівіцца неба, пакепліваючы няспынна,
што ёсць у такой самоце жанчына,

і Задыяк спыняецца чарадою
ў журбоце,
глядзіць, ці праўда, ці байкі,
што жанчына спіць у самоце!

ЛІСТ ЛАЛІЦЕ АРЬАГА Ў МЕКСІКУ

Лаліта Арыага, багіня ў старасці,
Луіза Мішэль без барыкад і дыму,
настаўніца, падобная да алею і хлеба,
якія не ведаюць свайго імя і красы сваёй,
хоць яны — «асалоды зямныя».

Настаўніца чырвоных часін вікінгаў
з блуклівай школай ля бівуака, пад маланкамі
з грудай дзяцей у падале,
лішню агню перасякае з зайцамі.

Пекар у вёсцы без хлеба, куды ўвайшоў Вілля,
каб не плакалі дзеці, а ў іншай вёсцы,
здзіўленай,— акушэрка апоўначы,
што мые малага галюткага сярод буквароў;

ці ўцякачка ў начы паражэння
з вогненнай вёскі, што саламандрай стала
з немаўлём у зубах,
ведучы жанчын за сабою.

Здань і дараванне сіл тваіх
падбухторвае чорны Уітцылапоцтлі;
«бо добрыя ўсе, іх д'ябал штурхае,
што ходзіць між іх апаўночы і вар'яціць...»

Кума чатырох часін года цяжарных,
ты ведаеш месяц манга, мамей і маніёкі,
ты ведаеш хітрыкі дзіўных дрэў
і нораў дзікіх прышчэпак,
спрыяльніца плоднасці, як маці Кібела.

Распавядальніца выпадкаў з ігуанамі
і чарапахамі
ў глухіх лясах, дзе жывуць фазаны,
і вецер заходні, што забытвасца
ў аленевых рагах,
і дрэва, што потам смяротным пацее,
распавядальніца, ў байкі ўбраная,
ягуар у ружах,
што адразае іх ад сябе,
каб іншым аддаць,
ты вяжаш маток маёй мары
старажытна бясконцым сказамам тваім.

Твая дабрыня біблейская, Лола Арыага,
настаўніца Бога нябеснага ў Анауаку,
апора цуду,

які ува мне жыве
і ад сямі грахоў ратавацца моцы дае.

Жадаю бачыць цябе на мексіканскай зямлі,
шчасліва бяседу весці ў паціё,
парослым травамі,
душу аблягчаючы сэрцам тваім,
а школа — твая і мая —
гэта абдымкі нашыя на адлегласці.

Бяссонная маці мая, ты ў сне беражэш мяне
ад злосці, якая да дзвярэй маіх крадзецца,
як тыграня, што, твае ўбачыўшы вочы,
ўцякае, спатыкнуўшыся...

Тыя казкі, што мне ў гарах расказаць паспела,
прынясі мне ў сціплы закутак неба.

У тым закутку, не лапачучы крыламі,
дзе старыя, як соль белыя, раскажуць

пра Мексіку

з вачыма замілаванымі, як пяшчотныя воды,
з вечнасцю залатога слова,
на мове чыстай, без пылу марнага свету!

З кнігі
«ВІНАРНЯ»
(1954)

ПАКІНУТАЯ

Вывучу цяпер краіну
жорсткасці, твайго кахання
мову развучу, якая
мне была даверам рання,
як рака, што забывае
рэчышча і плынь дазвання.

І нашто прынёс багацце,
як забыўся забыццё ты?
Што святочная сукенка,
лішняя — у дні маркоты;
так, я лішняя, мой божа,
лішняе маё жыццё тут!

Дайце словы мне, што няня
змалку навучыць не ўмее.
Буду іх шаптаць шалёна
па складах, хай крык нямее,
словы, што цяпер мае ўсе:
«вынік», «пустата», «зладзеі»,
хоць звівалца ў роце будучь,
як укушаныя змеі!

Пасярод Зямлі прысела,
пасярод жыцця і жалю,

грудзі раздзяру — гранатам
счышчу ўсё, што звяла ў шале,
і з чырвоным дрэвам косці
струшчу, што цябе кахалі.

І палю я ўсё, што мелі:
сцены, столь, здымаю дзверы —
ўсе дванаццаць — адчыняў іх,
у цябе былі ў даверы,
студню радасці асленіць
неадумны ўдар сякеры.

Учарашні на ўвей-вечер
выкінуў ўраджай багаты,
вінныя мяхі спустошу,
птушкам волю! — знішчу краты;
як маё зламаю цела,
рукі-ногі сельскай хаты,
змераю, падняўшы рукі,
попелу стажок таўсматы.

Рэчы ўсе былі святыя,
ў кожнай рэчы лёс прарочы,
і, нутро жывое ўскрыўшы,
плачуць, паміраць не хочуць!
Боль адчуўшы, бёрны мовяць,
і віно глядзіць мне ў вочы,
прэч лятуць чароды птушак,
як туман, парваны ўночы.

Хай, як лес смалісты ў вечер,
дом гарэць не перастае;
хай абрушацца чырвона
млын і дах, як тыя здані.
Хай мая ў агні сканае
поч, не дойдзе да світання!

БЯССОННАЯ

Ноч ідзе, здымае стому,
сонцам спалены астыне;
ён па лесвіцы ступае,
чую ў радасным нахлыне.
Хай ніхто яго не чуе —
у маім ідзе ўспаміне.
Бо нашто чужую бессань
слухаць сцішанай рабыні.

Па маім ступае ўздыху.
Так чакае плуга поле.
То ўгары, то раптам доле
вадаспад ягонай долі,
ля маіх дзвярэй крушына
скрушная дрыжыць ад золі.

Сілуэт ягоны бачу
я ў дакор вачам хлуслівым.
Ноч, як грэшнікам, на момант
нам нясе спакой, шчаслівым;
чую, зноў ён адыходзіць
мора вечнага адлівам.

Адыходзіць і прыходзіць
ноч усю, як дар у змане,
як мядуза, што ўздымаюць
хвалі ў хліпкім калыханні.
Лежачы дапамагаю
рэшткамі свайго дыхання,
каб навобмацак не йшоў ён
і не выцяўся ў тумане.

З дрэва зглухлага прыступкі
мне звіняць крыштальным звонам.
З тымі, дзе адпачывае,

я вітаюся з паклонам.
Як душа, прыступкі стогнуць,
крокам скардзяцца ягоным,
пазнаю і крок апошні,—
абрываецца адхонам...

Дом баліць ягоным целам,
полымя ўвесь дом акрыла,
адчуваю твар ягоны —
паліць жарам неастыла.
Ад чакання паміраю,
адчуваю шчасця крылы,
і ў агоні з ягонай
і мая знікае сіла!

Языкам, шчакоў назаўтра
марна хоць смугу шукаю
на люстэрку немых сходцаў,
стома ўслед за мной ступае.
І ў душу спакой находзіць,
покуль прыйдзе ноч сляпая.

Па люстэрку зданем казкі
валацуга цень праходзіць.
Ледзьве-ледзь ідзе бясплотна,
хоць раней быў з кімсьці ў згодзе,
і пагляд вачэй ягоных
апякае і халодзіць.

Той, хто ўбачыць, не пытайце,
загадайце не вяртацца,
хай засне і хай не зможа
ў памяць да мяне ўздымацца.
Хай заб'юць імя, каб біўся
безыменным ветрам пляца,
хай не зможа ўгледзец дзверы
да майго — ў агні — палаца!

СМЕРЦЬ МОРА

І памерла ўночы мора,
ў берагах яго не стала,
мантыяй з плячэй адгор'яў
пакамячанай апала.

Быццам п'яны альбатрос той
ці ўцякач павук нягеглы,
аж за далягляд апошні
дзесяццю валамі збегла.

А калі дасвеце ўбачыў
зноўку свет абрабаваны,
не адказвала на крыкі
мора, нібы рог зламаны.

Рыбакі, мы ўсе на бераг
выйшлі раніцаю хмурай —
быў ён вывернутай, мокрай,
зморшчанай лісінай шкурай.

Цішыня сціскала грудзі
крыўдаю непакаранай,
бераг быў самотна-лішні,
нібы звон з глыбокай ранай.

Дзе яно шалела ў гневе,
дзе ўсявышнія маленне
слала, каб злагодзіць бога
злосным падбрыкам аленя,

дзе каханья ўзаемна
падстаўлялі губы ў солі,
карагод жыцця вадзілі
залатой касой прыволля,

ракавак, мядуз, пярлоўніц
засталіся цэлы ўранні,
вышпаленыя да рэшты
іхнім і яго каханнем,

засталіся выдмы-здані,
быццам попел аўдавелы,
знерухомела ўглядацца
ў вымаі слабога цела.

I, абмацваючы пер'е
альбатроса ветрагона
мёртвага, імгла блукала
ў роспачы, як Антыгона.

Сеірацела пазіралі
і адгор'і, і вытокі,
далягляд вярнуць прасілі,
іх любові пал глыбокі.

Хоць яно было не нашым,
як авечка з воўнай, з лоем,
штоначы люлялі мора
маладзіцы, як малое.

Хоць у сны нам пасылала
трызненні і асьміногаў,
і вышлёўвала тапельцаў
да апуджаных парогаў,

ды не бачыўшы, не чуўшы
мора, людзі паміралі,
і ў пашэрхлых нашых шчоках
тут жа пыл і кроў знікалі.

Толькі бачыць бы, што скача
чарадой цялятак пойных,

уздыхаючы ўздымае
нам мядуз з падводных поймаў,

толькі б нас грудзьмі салёна
біла, каб шалёна хвалі
перухомых ад здзіўлення
нас высокія ўздымалі,

мы б усе плацілі выкуп,
як плямёны пераможцу,
адалі б сыноў і дочак,
адалі б дамы заможныя.

Як затошлення ў шахце,
задыхаемся без мора,
смах і гімны з нашых вузнаў
гоніць здрадліва пакора.

Рыбакі, мы мора клічам
так, як і ў былыя часы,
плачам мы і абдымаем
зганьбаваныя баркасы.

І калышам, як калісьці
іх люлялі лёгка хвалі,
водарасцей жвем гаркоту,
што з сабой забралі далі,
ці грызем сабе мы локці,
быццам рыбы-скіфы ў жалю.

Сашчапіўшы моцна рукі,
толькі дойдзе ноч да сушы,
стогнем, і дзяды, і дзеці,
як адрынутыя душы:

«Аддаляешся, старэча,
Таласе зялёнаспіны,

як пакінуў нас,
пакліч хоць
жыць у новыя мясіны,

як памёр, хай вецер змеле,
ўзяўшы колеры ў хімераў,
хай закіне нас вятруга
на жаданы іншы бераг,
каб мы бухты ўсе злічылі
і на астравах памерлі».

ЗАСОХЛАЯ СЕЙБА

Каля Гуайаса ціха
смерць сейбу ўзяла старую.
І як яна памірала,
і як, памершы, царуе?

У гордым высакародстве
над тленам сваіх астанкаў
узнеслася і для ўрону
недасягальная стала.

Зямля яе ўсё трымае,
а ветру незразумела,
што доўга канае сейба,
пакуль не паклалі цела.

Лічынкі і чэрві ўзняцца
па ёй не спяшаюць важка,
чакаюць яе дзве рэчкі
смуглявых, светлых мурашак.

Без тапара і малаанкі,
без дыху засух суровых
памерла, бо далягляд жа
убачыла без сябровак.

Раўніна з небам укласці,
як ў блакітную гліну,
з расою і Задыякам
дапамагчы мне павінны.

І, стоячы ля Матулі,
чакаю тапор, як мужа,
шапчу сабе псалм свяшчэнны,
аддаць агню яе мушу.

Агонь чырвоны, блакітны
названы палам прачула,
каб сейба, сустрэўшы Бацьку,
Другой Зямлі дасягнула.

ПАДЗЕННЕ ЕЎРОПЫ

Пойдзем, брат, пойдзем у гэтую ноч
маліцца з тваёй сястрой, што не мае
ні сына, ні маці, ні роду на сёння.
Горка маліцца, чуючы рэха,
нам вернутае паветрам бязгледым, сцяною.
Пойдзем, брат ці сястра, па светлых
палях маісу, да падзення дня
звар'яцелага і сляпога,
што ў падзенні не ведае гора,
бо не паспеў згараваць гора, якое зрашэчана

агнём і захлынулася ў дыме,
бо гарыць Маці Старая, што нас нарадзіла
ў сваім гаі аліўкавым і ў вінаградніку.

Толькі Гея амерыканская
жыве сваю ноч з водарам кашошыны,
кмену і майарану, слухаючы
шэпт баброў і куціц
і шыншылін бег сіні.
Мне сорамна за гэтае стомленае Аве,
што плечы мае аблятае
ці падымаецца і падае чайкай падбітай,
у той час калі Маці ў адчаі чакае,
гледзячы прагна ў ноч чорнага бурштыну,
што стараецца адрэзаць надзею,
і крычыць «Цябе няма» Старой Начы.

Мы дзеці, што клічуць Маці,
не ведаючы ў гэты час, ці яна тая самая,
ці адгукаецца на тое ж імя,
ці, мечаныя агнём і металам, гараць
яе рукі і ночы, што завуцца Сіцыліяй,
Фландрыяй, Нармандыяй і Кампаніяй.

На ўкленчанне і малітвы
стае дзве пядзі травы і паветра.
Боханаў, віна і гародніны не нясеце
да дня тацца і радасці
і рук шалёных з узмашлівымі букетамі.
У гэтую ноч не хачу стала
з фалерна шчасця і макам;
ні слёз; ані сну.

БАЛЬНИЦА

За выбеленай сцяною
гараць ліхаманкі ўночы
і падаюць рукі ў згубе,
што лёс трымалі аднойчы,
і колеру морскай хвалі
глядзяць пакутліва вочы.

І людзі на белых ложках
пад просцінамі згасаюць
і тое ж на краі стогну
гавораць, што й я таксама.

Адзін канае з пасланнем
пяшчотным, як з садавіны
садраная скурка, слухаць
яго я ўсю ноч павінна.

Ля вокан майго бяссоння
знячэўна падаюць целы
і дзеці, чый крык не чула,
бо ружу ўзяць не схацела,
і счэзлая плоць прыходзіць
з вінарні чужой с'янела.

Нам слухаць адзін другога
таполямі з чарнагаю,
хоць больш чым ад Геі Сірыус
адзелены ўсе пяхай мы,
чым мыш ад фазана; мура
між намі спіна глухая —
сцяна нам скавала рукі,
жадання пал затухае.

Мур — белы раўнівец моцны,
не крохне, як вяз знудзелы,
раўнуе, нібы маладую,

мне быць не дае нідзе ён,
ахоўвае ад спакусы
крутая спіна надзейна.

Глухі хоча, каб усе мы
жылі трыцём адшумелым,
адзін аднаго шукаючы
па лабірынце белым,
і сёння так, як і ўчора,
бы ў п'яным расказе ўмелым,
ды цягнуцца шыі прагна
да песні, што паліць церам,
і клічуць мяне ўтрапёнай,
яшчэ — дзіцём звар'яцелым.

ВОСЕМ ШЧАНЯТ

Калі пралупілі вочы,
яны ў шчанячым запале
спалохана, прагна, смешна
у свет углядацца сталі.
Іх дзверы — жывот матулін,
убачыўшы, аблізалі,
што, як і мае, таксама —
патак святла і азалій.

Адзін аднаго пазналі,
дзе чорны, дзе рыжы вёрткі,
і поўзалі, і дурэлі,
няўседныя, як вавёркі;
убачылі вочы маці,
пачулі і ўскрык мой горкі.

І зноў на свет парадзіца
хачу я — і што такога?
Пакінуць бы гай бананавы,
выйсеці — бяры, дарога!
Кайоцікам, алянiхай
ісеці б да ўсяго жывога,
зрашэчанай сонцам, брэхам
імчаць, покуль возьме змога,
і падаць дачкою боскай
і цёмнай рабыняй бога!

АДНО СЛОВА

Адно ў мяне ў горле слова, яго я
не адпускаю, не вызваляюся ад яго,
хоць слова парывам крыві адштурхваецца.
Вызваленае, яно спаліла б траву жывую,
авечку параніла б, птушку збіла.

Я мушу яго з языка скінуць,
знайсеці бабровую яму
ці пахаваць яго вапнаю, вапнаю,
каб не хавала, як душа палёты.

Не хачу даць адзнак жыцця, пакуль
па крыві маёй праходзіць яно і вяртаецца,
падымаецца і апускаецца
па маім звар'яцелым дыханні.
Хоць мой бацька Іоў вымаўляў яго, не хачу
спаліць, прамаўляючы, о не, мае няшчасныя вусны,
каб яно не пакацілася,
каб не знайшлі яго маладзіцы,
ідучы да ракі, каб не прыкалолі да косаў сваіх
ці да кустоў няшчаснага,— спаліць ушчэнт.

Хачу кінуць слову няшчадную семяну,
што за ноч адну пакрыла б яго і ўтапіла,
не пакідаючы і пылу ніводнага складу.
Ці разадраць напалам
змяіну сваімі зубамі.

І вярнуцца дамоў, уваходзіць, заснуць
без яго, аддалена ад яго,
і прачнуцца праз дзве тысячы дзён
наноў народжанай у снах і ў забыці.
Больш не ведаючы, што мела я адно слова
з ёду і крэменя ў вуснах сваіх,
не ўмеючы ўспомніць аднойчы ўночы
дом на чужыне,
латы і маланкі каля дзвярэй
і плоць маю, што без ягонай душы знікае!

МАЯ МАЦІ

I

А была мая матуля
меншай ад травы, ад мяты,
ад матулі ледзьве-ледзьве
клаўся цень на сцены хаты,
і Зямля яе любіла
крохкую, як з ценяў шаты,
бо ўсміхалася ёй мама
ў пчасны дзень і ў дзень заклёты,

І яе любілі травы,
і малыя, і старыя,
і прамень шукаў, як роўню,
слепнучы ў сваім парыве.

І адтуль любоў, напэўна,
да ўсяго, што цішы сніцца,—
хто без шуму ў свеце ходзіць,
хто гаворыць, як крыніца:
да вады, дзе ўцешна духу,
да травы, палеглай ніца.

Пра яе каму кажу я
на чужыне, дзе тужу я?
Каб спадобілася маці,
раніцу буджу чужую:
у маім шляху бясконцым
пра яе зямлі кажу я.

А калі прыходзіць голас
песняй вымытай у мяце,
я разгублена шукаю,
толькі не знаходжу маці.

І нашто далёка звезлі —
аж дагнаць не можа смутак?
Кліч пачуўшы мой, снішала,
не ідзе цяпер чаму так?

Каб сустрэць, каб даць ратунак,
хто прыняў яе аблічча?
Так яна далёка ходзіць,
што дарма крычацьме крыччу.
Дні свае я спешу, быццам
чуе нехта кліч і кліча.

Гэта ноч твая, табою
поўніцца, як хваляванне,
маеш вечны час, але ты
ноч бяры, адчуй дыханне.
Дзень канае, застаецца
толькі скруха і чаканне.

II

Да мяне прыходзіць нехта,
набліжаючыся ў змроку;
да мяне ён не даходзіць —
ані шэпту, ані крокаў.
І чаму ён не даходзіць,
да мяне йдучы здалёку?

Гэта ты ідзеш нячутна,
крохкі крок твой прападае.
Да канца дайдзі, скажы мне,
што ў тваім далёкім краі?
Там твая рака з табою,
там твая гара крутая?

Ці чаго не зразумеўшы,
затрымалася сама я?
Ні Зямля мяне, ні Мора,
што, як ты, п'яе таксама,
не трымаюць ні світаннем,
ні зарой вячэрняй, мама.

З Вагамі адна я ў Ночы
і з Мядзведзіцай Вялікай,
і тваё я чую слова,
і магу яго паклікаць,
і зламаць маім дыханнем,
і маім апудзіць крыкам.

Маці, ты ідзеш, прыходзіш
непаклікана, як мроя.
Ды згадзіся ўчуць і ўбачыць
ноч, забытую табою,
у якой мы ссірацелі,
позірк цемрачы журбою,

Выцерпі і град і іней,
пену морскіх калыханак.
Любячы мяне, паслухай
і саву, і хваляў ранак,
зноў не адыходзь, не ўзяўшы
і мяне ты ў свой прыстанак.

III

Падыдзі ж абліччам, словам,
шэпту дай свае прыкметы.
Як мяне не забіраеш,
доўжыся ўсю ноч, бо гэта
ноч, хоць не адказваць хочаш,
слова, што табой сагрэта,
воблік, ціша, шэпт і Млечны
Шлях з твайго былога лета.

Доўжыся ж, пабудзь сабою.
Доўжыся, яшчэ не золак.
Гэта і не ноч — такое
патапчанне часу — ў ім мы
роўныя з табой абое,
гэта ціхае вяртанне
на зямлю бацькоў спакою.

IV

Маці, ты скажы мне, гэта
Вечнасці прыход, скананне
дзён і ўся нікчэмнасць веку,
што ніякага жадання
між самім жыццём і смерцю
больш няма, нашто старанне
існаваць без змен у свеце,
дзе ўзнікненне і зніканне.

Як было, як стала гэта,
хто ў жыцце не чуе смаку?
Не магу вініць нікога
і стараюся не плакаць,
словы ўсе сабраць хачу я,
бы ў далонь зярняткі маку,
у адно тваё, людское
слова палкае такое:
— Дзякуй, дзякуй, дзякуй, дзякуй!

ПЕСНЯ, ЯКУЮ ТЫ ЛЮБІЎ

Спяваю песню, што любіў ты, жыццё маё,
каб, ідучы, пазнаў матыў ты, жыццё маё,
каб прыгадаў, калі захочаш, ты летуценні,
пляю з надзеяй на заходзе, цень мой.

Я не магу маўчаць, як поўня, жыццё маё,
калі не крыкну, як ты знойдзеш дарогу цёмную?
Што пра мяне табе напамніць, жыццё маё?

Як і была тваёй, я тая ж, жыццё маё.
Не я забытая, былая, ты — забыццё маё.
Прыйдзі, як прыйдзе ноч густая, жыццё маё;
прыйдзі, калі згадаеш песню, жыццё маё,
яе спяваў ты напрудвесні — ўсё тая самая,
прыйдзі, калі яшчэ згадаеш імя маё.

Спыніўшы часу бег імклівы, жыву ўспамінамі.
Не бойся туманоў і ліўняў, начы рабінавай.
Прыходзь дарогай, без дарогі, прыму з пашанаю,
пакліч з сабой, ласкавы, строгі, душа мая,
чакаю, суджаны, спяшайся,
я ўся, як і спярша, — твая.

КАЛЯДНЫЯ ХВАІНЫ

Апаўночы, як Жаданы
выйдзе ў шлях хадой няспынай,
хто засне з душой павіннай,
прачынаецца хваінай.

Волаты — адно трымценне,
веліканы — смех, дый годзе,
па руках хваін Зямля ўжо
уздымаецца, ўзыходзіць...

Адміралаў і каўдыльёс,
гладыятараў махіны
хай хаваюцца, бо гэтай
ноччу валадар Адзіны...

Цяжкія былі жывёлы,
горы, рэкі і каменне,
ды цяпер наш свет вясёлы
за іглінку важыць меней.

Не разломленым гранатам,
не марскоў вадой, не логам —
пахне новым днём і ясным
немаўлём, маленькім богам.

Свет галінкамі рунее,
бо спускаецца Хваіна,
на Зямлю прыйшла пяшчотай
і стаіць нябёсна-чынна!

ІНДЗЕЙСКАЯ ПРАЦЭСІЯ

Роза з Лімы, дачка Хрыста
і Дамінга-місіянера,
якая спеласцю плоці
годна ўзвышаеш Амерыку:
мы за табой ідзем працэсіяй
да прастола дарогай шэрай
словам на смяглых вуснах «Заўсёды»,
знакам, што шэпча «Далёка» з верай.

Моўчкі нясём на плячах пакутных,
не лямантуючы, не ўздыхаючы,
шчырыя ягады нашай праўды,
ўраджай казак нашага краю,
белы мамей, любацвет гарачы,
спелы інжыр і пітахайя.

Рухаецца працэсія даўняя,
як вогненны вугор у бязмежжы,
па лязу Андыійскіх свяшчэнных гор,
што ўсе сумненні няшчадна рэжа,
нясе з сабой альпакі, вігоні,
ламаў марудную незалежнасць,
толькі каб ты нас багаславіла —
дзяцей, жывёлу і нашу ежу.

Працэсія густа ўздымае пыл,
ды ён спрагнёным вачам не ў знакі,
пыл, нібы пара твайго дыхання,
як дыхаеш ты, ўбачыць не ўсякі,
і святло тваё над губамі жывёл
высякае агністыя знакі.

З гор бальзаміраваных прыносім
мы табе толькі чыстыя рэчы,

прынёшы, з паклонам разгортваем:
хіннае дрэва і кедр старэчы,
і розную траву дабрачынца,
з таямніцамі травы дарэчы.

Роза святая нашае Пуны
і высакагорнай завеі,
мы табе нашае шэсце даруем
у закружжах, дзе час гавее;
іней, які нам прыносіць чэрвень,
спёку, якая ў студзені млее.

Каля парога кожнага з намі
бяром старых, маладых, дзяцей мы
і да нябожчыкаў нашых ціха
вядзём цябе кобраю ценяў.

Вызвалі, Роза, рукі абняць нас,
вочы ўздymi і на нас зірні ты.
Пакліч правінцыі і сяленні,
ўсіх нас пералічы, незабытых,
і ўбачыш, як шмат у грудзях ты месціш,
што за багаты маеш набытак!

Кола шэсця твайго ніколі,
Маці, не паламаем марна
ні ў земным паветры Амерыкі,
ні ў вечнай Браме ўладарнай.
Калі заснеш, хай твая працэсія
ў нашых працягнецца снах і марах,
а як памром, мы яе працягнем
па Андах нябёсаў бясхмарных.

ДЗВЕРЫ

Той, што робяць дзверы, толькі
я прымаю жэст адзіны.
Знасцежаныя, глухія
бачыла ў жыцці дзвярыны,
і глядзела ім у спіны,
колер помнячы лісіны.
Ці яны па нашай волі
быць рабынямі павінны?

Дом вялікі плод, а дзверы —
ацяробкамі скупымі.
Цешацца агнём бяседы,
не пакажуць шлях у дыме.
Глушаць дзверы песні дома,
што спяваліся б усімі,
ані частуюць шчасцем
зор з гранатавага вымя,
пылам поўняцца празорцы,
бо народжаны старымі!

Як жалобныя малюскі
без пяскоў і без прыліваў
хмурыя, як тыя хмары,
што на буру плачуць ліўма.
Быццам смерці акрывалы,
вертыкальныя жаліва,
дрыжучы, як чарацінка,—
адчыняю іх імкліва.

«Не!» — яны гавораць ранням,
што іх мыюць свежароса.
«Не!» — марскому ветру кажуць,
што па лбе іх б'е без просу.
«Не!» — таму, што з гор прыходзіць,

паху маладжавых сосен.
Што Касандра, не ратуюць,
ведаючы, а галосцяць:
праз мае прайшоў таксама
дзверы ён у жорсткім лёсе.

Грукаю — нямеюць дзверы,
быццам дотыку не мелі.
І аголенаю шпагай
змрок вушак адеветна цвеліць,
прачынаюцца дзвярынкі,
быццам беглыя газелі.
Уваходжу ў дом, нібыта
падымаю з твару вэлюм,
не ў міндаліне хаціны
ўлаенай чуюся не вельмі.
Ці пагібель, ці ратунак
мне рыхтуе наваселле?

Адысці хачу, пакінуць
твар Зямлі і ўсё зямное:
далягляд, які знікае,
што алень, сваёй журбою,
як агністыя цыстэрны,
дзверы з горам, з гамаюю.
Каб, як мёртвых вугаркоў тых,
мне не грэць ключы рукою
і не слухаць кастаньетаў
стук, што ўслед бяжыць за мною.

І апошні раз праз дзверы
выйду з сумнымі вачамі,
як рабыня на свабоду,
каб услед за касякамі,
дзе нябожчыкі мае ўсе,
плысці цёмнымі шляхамі.

Там няма дзвярын-разлучніц
паміж іхнімі кубамі,
сценамі не зганьбаваны,
як паранены — бінтамі.

Да мяне падыдуць смела
з арэоламі вякамі.
Пасярод Зямлі і Неба
заспяваем землякамі.
Дзверы ўсе мы сневам зрынем
з іх цвікамі, з іх замкамі,
быццам дзеці, з-за парогаў
выйдуць людзі светлякамі
ўчуць, як вылятаюць дзверы,
падаючы мерцвякамі.

БЫВАЙ!

Бывай, зямля, дзе два гады я
жыла, бы ў каляду якую,
зямля салодкая пагляду,
дзе смутку падала руку я,—
цябе журботна пакідаю,
хоць думала, што тут звякую.

Бывай, зямля, дзе пяць гадоў я
жыла, іскрыся ж, блаславёны
Праванс, празрысты ад алею,
дзе пілігрымы б'юць паклоны,
хоць сонца з ветрам шліфавалі
мяне, што самацвет шалёны,
я пакідаю бацьку-бераг,
хоць даў мне голас шум ягоны.

Лігурыя — дзяўчо, мадонна,
што ратавала ад бласоння,
дзе соладка блукаць было мне,
даверыўшы снагадзе скроні,—
была тваёй, ды пакідаю,
а ты мая адна і сёння.

ЯЎРЭЙКА-ЭМІГРАНТКА

Ад вятроў заходніх еду,
буравесніка малю.
Прыпыняюся, пытаю,
каб далей ісці, не сплю!
Мора —
 ўся мая гаспода,
бо адрэзалі зямлю.

Так далёка засталіся
звычкі, дамавік і дах,
Рэйн і ліпы, дзе сяліўся
роднай мовы горды птах.
Я не падымаю мяту,
бо заплачу,
 ўчуўшы пах.
Я нясу сваё дыханне,
кроў сваю ў нязнаны шлях.

За маёй спіной адна я,
а другая там, на дне.
Паляць памяць развітанні,
і трывога ў грудзі тне.

Беспрытульная, ў паветры,
у маёй зямлі, ў вяках
я сціраюся, знікаю,
як сляды бяды ў пясках.

Я штоміг багацце трачу,
набываючы жуду,
трачу вежу, і дуброву,
і маленства смольны дух.

І рука мая гатова
хлеб мясіць, насіць ваду,
як забудуся, да мора
голая адна дайду!

ЗОЛАК

Сэрца раздзьмухваю, каб у яго ўвайшоў
вадаспадам гарачым Сусвет світаньня,
новы прыходзіць дзень, і ягоны прыход
пакідае мяне без дыхання.

Новы мой дзень пяю,
я пяю, нібы грот чакання.

І за страчаную і набытую зноў
я атрымліваю літасць вітаньня,
бедная, атрымліваю, не даючы,
покуль Гаргона начы,
пераможаная, не растане.

ЗАХОД СОНЦА

Адчуваю, сэрца ад асалоды
растае, нібы свечка, ў целе:
карціна алеем знікае ў жылах,
а прыход намаляваць не паспелі,
адчуваю, жыццё ад мяне ўцякае
моўчкі, з пяшчотай газелі.

НОЧ

Растаюць далёка горы,
ціхне статак заблукалы,
сонцу час вяртацца ў кузню:
свет увесь уцёк памалу.

Сад сціраецца з пагляду,
ахінуўся дом у стому,
і хавае Кардыл'ера
рык, і крык жывы, і строму.

Бокам забыццё абходзяць
дзеці, апусціўшы вочы,
і ўдваіх з табой, малыш мой,
мы спускаемся да ночы.

АПОШНЯЕ ДРЭВА

Гэта даўняя самота,
што на спадчыне далі мне,
працінае, як маланка,
як даліну смутку, ліўні;

гэта тое, што сыходзіць
ад ілба, ад ног гарачых;
выспачка крыві, драбінка
царства, што ашчадна трачу,

я вяртаю ўсё і ў рукі
аддаю апошнім дрэвам —
тамарынду а ці кедру,
дыхаючы іх паведам.

А калі ў другім жыцці мне
не дадуць таго, што мела,
мне патрэбен будзе гэты
згустак цішыні нясмелай,

каб прайсці па свеце бегам
ці пранесціся ў лунанні,
хай замест людскіх парогаў
мне прытулкам дрэва стане.

Дам яму я ўсё, што мела,
што не аддала нікому,
край маўкліваму пакіну,
край пакіну гаваркому;

тую, што далі, самоту,
што сабе дала, самоту,
подаць, што плаціла боскай
бліскавіцы ўсёй пяшчотай;

на і дай — гульнію пакіну
з ветрам, з хмарай, з зараніцай,
таямніцы, што пачула,
дрыжучы, каля крыніцы.

Ай, калі мяне Архангел
прыхінаў сапраўдны самы,
апярэзваючы ўвішна
вяслам кветак ды бальзамам!

Парадзілася ўжо, мусіць,
дрэва тое, і павінна
безыменнае пазнаць я,
весці, як сляпога сына.

Часам падае на плечы
свежасці цяжар зялёны,
і вакол сябе тады я
бачу круг ягонай кроны.

Ды яго лісцё, магчыма,
сон акрыла мой, як лета,
мёртвая пад ім спяваю
і не ведаю пра гэта.

ЗАЎВАГІ

З КНІГІ «ПЯШЧОТА» (1924)

Каляровы карагод

Агамемнан — у «Іліядзе» цар Мікенаў, правядыр грэчаскага войска ў Траянскай вайне. Славіўся мужнасцю і багаццем, уладалюбствам і фанабэрыстасцю.

Карагод эквадорскай сейбы

Дэбора — у біблейскай міфалогіі прарочыца і суддзя, якая ўзначаліла заваёву Палесціны старажытнаяўрэйскімі плямёнамі. «Пераможная песня Дэборы» — адзін з самых старажытных помнікаў яўрэйскага эпасу.

Аргенцінскі карагод

Месапатамія — тут маецца на ўвазе міжрэчча, якое ствараюць вялікія рэкі Парана і Уругвай (паўночны ўсход Аргенціны).

Дом

У Чылі хлеб названы народам «воблікам божым».

З КНІГІ «ЛЁСАСЕКА» (1938)

Поўнач

Арль — французскі гарадок на рацэ Рона ў Прансе.

Смерць-дзяўчынка

Не м рад — легендарны цар Халдзеі.

Хлеб

...А канкагуа, Пацкуара і Элькі — маюцца на ўвазе даліны гор Аканкагуа (6960 м.) і Элькі (3000 м., з высакагорным возерам Какімба), абедзве ў Чылі, і мексіканская даліна з вядомым возерам Пацкуара (інакш Мічаакан).

А к с а к а — штат на поўдні Мексікі.

С а н т а А н н а — рака ў Венесуэле.

С а н т ' я г а — тут: сталіца Чылі.

...з майм целам Сары адвечнай...— г. зн. настолькі духоўна старой, што можна зваць сябе біблейскім імем.

К а с т ы л ' я — вялікая тэрыторыя Іспаніі.

Соль

С в. Л ю ц ы я — заступніца сляпых, а таксама бедных швачак. Кананізаваная ў 304 г. н. э. Яе дзень — 13 снежня (па каталіцкім календары).

...як Рахіль з Рэвекай...— як свякроў з пявесткаю, бо гэтыя біблейскія персанажы ў такой роднасці.

Вада

А г а р ы — у біблейскай міфалогіі паложніца Аўраама і маці яго сына Ісмаіла, роданачальніка арабаў. Яна з сынам была выгнана ў пустэльнію.

Кардыл'ера

М а м а О к л ё — дачка сонца, сястра і жонка Манка Капака (па міфалогіі інкаў).

М а н к а К а п а к — заснавальнік Інкскай імперыі, горада Куска і дынастыі інкаў (XII ст.).

А т л а н т а — па антычнай міфалогіі дачка цара Эскіраса, вядомая як лепшая бягуха. Абвясціла, што пойдзе замуж толькі за таго, хто пераможа яе ў бегу. Мужам стаў Гіпамен, унук Пасейдона.

Пеан — гімн у гонар Апалона.

Санта-Марта — снежныя горы ў Калумбіі.

...мой праліў... — маецца на ўвазе Магеланаў праліў (Чылі).

Аканкагуа — самая высокая кропка Андаў (6959 м., Аргенціна).

...дзетак Зеўса... — гэтак называюць рэкі Каўка і Магдалена (Калумбія).

Уайна Капак (нар. у 1525) — правадыр, які пашырыў Інкскую імперыю. Бацька Уаскара і Атауальпы.

Альпакá — паўднёва-амерыканская горная каза з доўгай воўнай.

Віскача — від амерыканскага зайца.

Віракоча — вышэйшае божышча ў старажытных перуанцаў.

Элькі — высакагорнае возера ў Чылі на гары Какімба, дзе Габрыэла Містраль нарадзілася і настаўнічала ў маладосці.

Куска — былая сталіца Інкскай імперыі, заснаваная ў XI ст.

Ісмаэліты — племя, ад якога пайшлі арабскія народы.

Часкіс — паштар у плямёнаў кечуа.

Кетцалкоатл — божышча ў старажытных мексіканцаў (літаральна — птушыны змей). Лічаць, што Кетцалкоатл — абагоўленая гістарычная асоба. Вучыў араць, апрацоўваць метал, прапаведаваў жыць у любові.

Панамскі «тамбарыта»

Тамбарыта — назва індзейскіх скокаў (Панама). Літаральна — барабанчык, пад які скачуць і спяваюць.

...гулкі бубен весялосці... — адзіная фразы, якая спяваецца ў скоках тамбарыта.

Парог ракі Лахі

Л а х а — рака ў Мексіцы.

А р а ў к а н і я — краіна старажытных жыхароў Чылі (араўканцаў) дакаланіяльнага перыяду. Сёння чылійцы карыстаюцца словамі Араўканія, араўканцы з адценнем пацыянальнага гонару.

К о й п а — буйны чылійскі грызун.

Вулкан Асорна

В у л к а н А с о р н а — вулкан у Чылі.

Д а в і д — паэт і прарок, заснавальнік Ерусаліма ў Х ст. д. н. э.

М а й а р а л ь — наглядчык, які біў індзейцаў на адрабках павіннасцяў на плантацыях і шахтах.

У э м ў л — чылійскі алень.

Л л я н к і ў е — возера ў Чылі.

Ч ы л о т а — чалавек родам з Чылаэ, правішцы Чылі, якую ў асноўным складаюць астравы. Адтуль відаць вулкан Асорна.

Краіна адсутнасці

Н е б л і — разнавіднасць сокала.

Піць

М і т л а — старажытны свяшчэнны горад сапатэкаў, карэнных жыхароў Мексікі, якія да нашай эры стварылі дзяржаву Ааксака і развілі высокую культуру. Захаваліся руіны вялікіх храмаў.

Каралевамі ўсе стаць хацелі

А р а у к а — тэрыторыя Чылі, дзе жылі плямёны араўканцаў.

К а п а н — культурны цэнтр старажытнай імперыі майя ў Цэнтральнай Амерыцы.

Г у а й т э к а с — чылійскія астравы на паўднёвым узбярэжжы Ціхага акіяна.

Монтаграндэ — даліна паблізу ад радзімы аўтара.

Ліст з нагоды нараджэння ў Чылі

Кільяй — мыльнае дрэва.

Мансанілья — дрэва з групы маслінавых.

Жабр, Жан Анры (1823—1915) — вядомы французскі энтамолаг.

Ліён — французскі горад.

Вікун'я — гарадок у Чылі паблізу Какімба, фруктовы цэнтр краіны.

Ліст Лаліце Арыага ў Мексіку

Мішэль, Луіза (1830—1905) — удзельніца Парыжскай Камуны (1871), аўтар паэтычных твораў, раманаў, п'ес.

Вілля, Папча (1878—1923) — мексіканскі партызан, знакаміты ўдзельнік мексіканскай рэвалюцыі.

Уітцылапоцтлі — бог вайны ў старажытных мексіканцаў.

Манга, мамей — трапічныя фруктовыя дрэвы, іх плады.

Кібела (*міф.*) — дачка Неба і Зямлі, жонка Сатурна, маці Юпітэра, Нептуна, Плутона і інш.

Анауаке — сінонім Мексікі. Колісь так называлі мексіканскую даліну, а потым усю краіну.

З КНІГІ «ВІНАРНЯ» (1954)

Засохлая сейба

Гуайяс — гара ў Калумбіі (2950 м.).

Падзенне Еўропы

Фалерна — знакамітае віно ў старажытным Рыме.

Адно слова

Іоў — у біблейскай міфалогіі літасцівы і пакорны патрыярх.

Індзейская працэсія

Пуна — прадгор'е Андаў.

Дзверы

Касандра — у грэчаскай міфалогіі дачка цара Троі Прыяпа. Траянцы не паслухаліся Касандры, якая папярэдзіла Парыса пра замах Алены, гэта прывяло да Траянскай вайны і пагібелі Троі.

Бывай!

Лігурыя — вобласць у Італіі.

Яўрэйка-эмігрантка

Паэтка піша аб эміграцыі з фашысцкай Германіі ў час Другой сусветнай вайны.

Золак

Гаргона — у грэчаскай міфалогіі жанчына-пачвара, якая позіркам ператварала ўсё жывое ў камень.

ЗМЕСТ

Карлас Шэрман. Маці мовы	3
------------------------------------	---

З кнігі «Адчай»

(1922)

Пакута	11
Кропля жоўці	12
Сумны бог	12
Воля богава	13
Сорам	15
Краявіды Патагоніі	16
II. Мёртвае дрэва	16
III. Тры дрэвы	17

З кнігі «Пяшчота»

(1924)

Знаходка	18
Раса	18
У сне	19
Дзве песні Задзяка	20
II. Песня быка	20
Гаркаватая песня	22
Песня Смерці	23
Каляровы карагод	24
Карагод эквадорскай сейбы	25
Аргенцінскі карагод	27

Карагод агню	28
Пусты арэх	29
Папугай	31
Жаўранкі	31
Дом	32

3 кнігі «Лёсасека»
(1938)

Багацце	34
Поўнач	35
Смерць-дзяўчынка	36
Ветраліст	38
Цень	41
Хлеб	42
Соль	44
Вада	46
Вадаспад Секедаля	47
Кардыл'ера	48
Панамскі «тамбарыта»	52
Парог ракі Лахі	54
Вулкан Асорна	56
Краіна адсутнасці	57
Чужаземка	59
Піць	60
Каралевамі ўсе стаць хацелі	61
Рэчы	64
Адсутнасць	66
Ліст з нагоды параджэння ў Чылі	67
Ліст Лаліце Арыага ў Мексіку	70

3 кнігі «Вінарня»
(1954)

Пакінутая	73
Бяссонная	75
Смерць мора	77

Засохлая сейба	80
Падзенне Еўропы	81
Бальніца	83
Восем пчанят	84
Адно слова	85
Мая маці	86
Песня, якую ты любіў	90
Калядныя хваіны	91
Індзейская працэсія	92
Дзверы	94
Бывай!	96
Яўрэйка-эмігрантка	97
Золак	98
Заход сонца	99
Ноч	99
Апошнія дрэва	100
Заўвагі	102

Містраль Г.

М 65 Ветраліст: Лірыка/Пер. з ісп. Р. Барадудзіна; Уклад., прадм., заўв. і рэд. пер. К. Шэрмана.— Мн.: Маст. літ., 1984.— 110 с., 1 л. партр.— (Паэзія народаў свету).

У пер.: 65 к.

Вершы чылійскай паэтэсы, першага ў Лацінскай Амерыцы лаўрэата Нобелеўскай прэміі, карыстаюцца папулярнасцю ва ўсіх іспанамовных краінах дзякуючы палкаму гуманізму, сіле, яснасці і прыгажосці гучання.

М $\frac{4703000000-158}{302(05) - 84}$ 173-84

ББК 84.7Чн

И(Чил)

Поэзия народов мира

ГАБРИЕЛЛА МИСТРАЛЬ

ВЕТРОЛИСТ

Лирика

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Рэдактар В. С. Сёмуха, Мастак М. А. Вецік, Мастацкі рэдактар Л. Я. Прагін, Тэхнічны рэдактар Л. М. Шлапо, Карэктар Я. Ф. Харко

ІБ № 2049

Здадзена ў набор 23.08.84. Пап. да друку 18.10.84. Фармат 70×90¹/₃₂. Папера афс. № 1. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 4,10+0,08 укл. Ум. фарб.-адб. 4,17. Ул.-выд. арк. 4,38. Тыраж 2600 экз. Зак. 682. Цана 65 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю. 220600, Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.

65 н.

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN

MANICURED AND DRAWN